Cēsu Sv. Jāņa evaņģēliski luteriskā draudze

SV. JĀŅA SKOLA (2023. gada rudens).

Četras lekcijas par Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdiem.

Tematiski lekciju cikls pamatā balstās fundamentālajā, starptautiski augstu vērtētajā vācu luterāņu teologa Joahima Jeremiasa (1900-1979) akadēmiskajā pētījumā par Svētā Vakarēdiena tēmu grāmatā "Jēzus Vakarēdiena iestādīšanas vārdi"[1]*. No citiem slaveniem J. Jeremiasa darbiem minami "Jeruzaleme Jēzus laikā", "Jēzus līdzības", "Bērnu kristība pirmajos četros gadsimtos", "Jēzus nezināmie izteicieni", "Jaunās Derības teoloģija" un daudzi citi. Sv. Jāņa skolas klātienes lekcijās, protams, tiks izmantota neakadēmiska stila valoda, ļaujot Svēto Vakarēdienu saprast bez teoloģiskām priekšzināšanām. Turpretim lekcijām paralēli gatavotais izdales materiāls satur atsauces un strukturētu, padziļinātu un izvērstu tēmas pārskatu.*

Lekcijas sagatavojis ārsts un evaņģēlists Jānis Tolpežņikovs.

1. lekcija (15.09.2023. pl. 18:30)

Vai Jēzus Pēdējais Vakarēdiens bija Pashas mielasts?

Bibliskā problemātika

Visi evaņģēliji apliecina, ka Jēzus nomira Lielajā piektdienā.[2] Jūdi 1. gs. diennakti rēķināja no saulrieta līdz saulrietam (šai gadījumā no Zaļās ceturtdienas vakara līdz Lielās piektdienas vakaram). Jaunā Derība Lielajā piektdienā apraksta visus Kristus ciešanu notikumus – Pēdējo Vakarēdienu, apcietināšanu, notiesāšanu, krustā sišanu un apbedīšanu.[3]

Evaņģēlisti atšķiras ar to, vai Pashas mielasts Jēzus miršanas gadā tika svinēts Lielajā piektdienā vai Klusajā sestdienā.

[1] Joachim Jeremias, *Die Abendmahlworte Jesu*, unveränd. Nachdruck der 3. Aufl., Evangelische Verlagsanstalt Berlin, 1963 (nosaukums angļu tulkojumam *The Eucharistic Words of Jesus*).
[2] Mt 27:62; Mk 15:42; Lk 23:54; Jņ 19:31, 42.
[3] Mt 26:20-27:61; Mk 14:17-15:47; Lk 22:14-23:56a; Jņ 13:2-19:42.

Sinoptiskie evaņģēliji (Mateja, Marka, Lūkas evaņģēlijs) Pēdējo Vakarēdienu sauc par Pashas mielastu,[4] ko jūdi atzīmēja naktī no 14. uz 15. nīsānu (ebr. *pesah*, aram./gr. *pasha*). Ar 15. nīsānu sākās Neraudzētās maizes svētki (ebr. *macōt*). Pashas mielasta sagatavošana saskaņā ar sinoptiskajiem evaņģēlijiem notika 14. nīsānā, pats Pashas mielasts tika baudīts naktī no 14. uz 15. nīsānu, kad jūdi parasti svinēja Pashu. Lūka īpaši uzsver, ka Jēzus Pēdējo Vakarēdienu sauc par Pashu.[5]

No Jāņa evaņģēlija noprotams, ka Jēzus tiesātāji vēl nav ēduši Pashas jēru.[6] Tādējādi saskaņā ar Jāņa evaņģēliju Jēzus krustā sišana notiek *Pashas sagatavošanas dienā* (14. nīsānā). Pēc šādas hronoloģijas Jēzus Pēdējais Vakarēdiens notika diennakti pirms Pashas. Tas saskan ar vēlāku ārpusbiblisku tekstu – Pētera evaņģēliju.[7] Tādējādi tiek pieņemts, ka saskaņā ar Jāņa evaņģēliju Jēzus Pēdējo Vakarēdienu svinēja naktī no 13. uz 14. nīsānu. (Kādreiz Jāņa evaņģēlija hronoloģijas apstiprināšanai nepamatoti tika citēts arī Babilonijas Talmudā minētais rabīna Jehošuas ben Perahjas māceklis Jēzus no Nācaretes, kas tika nomētāts ar akmeņiem un jau miris pakārts pie koka, pētnieki pamatoti uzskata, ka šeit ir tikai vārda līdzība ar mūsu Kungu, Dieva Dēlu.[8])

Mēģinājumi harmonizēt Jāņa evaņģēlija un sinoptisko evaņģēliju Pashas svētku hronoloģiju

Dažādi Jaunās Derības pētnieki nonāk pie kopumā trīs populārākajiem risinājumiem:

1. *sinoptiskajiem evaņģēlijiem ir taisnība*, caur to prizmu jāskaidro Jāņa evaņģēlija teksts (Romas Katoļu baznīcas, Reformācijas laika baznīcu valdošais uzskats; tās Svētajā Vakarēdienā lieto neraudzētu maizi). Tādējādi Jņ 18:28 "Pashas jērs" nozīmētu gan Pashas mielastā baudīto jēru, gan Neraudzētās maizes svētku laikā baudītos upurus nedēļas garumā.[9] Jūdu Lieldienu (15.-21. nīsāns) upurus

[4] Mt 26:17-19; Mk 14:12, 14, 16; Lk 22:7, 8, 11, 13.
[5] Lk 22:15.
[6] Jņ 18:28; 19:14.
[7] Pētera evaņģēlijs, 2.5 (skat. Paul Foster, *The Gospel of Peter: Introduction, Critical Edition and Commentary*, Koninklijke Brill NV, Leiden, The Netherlands, 2010, p. 199).
[8] b. Sanhedrin 43a, 107b, b. Sotah 47a (skat. www.sefaria.org).
[9] Sal. 2L 30:22.

plašākā nozīmē mēdza apzīmēt ar jēdzienu "Pasha".[10] Šādā – plašākā – nozīmē "Pashas jērs" apzīmētu arī 15. nīsānā baudītos upurus. Taču, ņemot vērā Lk 22:15, būtu divdomīgi ar Pashu apzīmēt dažādus datumus, jo to varētu viegli pārprast.

2. *Jāņa evaņģēlijam ir taisnība*, caur tā prizmu jāskaidro sinoptisko evaņģēliju teksts (Pareizticīgo baznīcu uzskats; tās Svētajā Vakarēdienā lieto raudzētu maizi). No vēsturiskās perspektīvas raugoties, Jēzus, svinot Pashas mielastu, esot pasteidzies notikumiem pa priekšu, ko dažviet pieļāvuši rabīniskie teksti, lai gan rabīnu domas šeit dalījušās.[11] Taču jāņem vērā, ka saskaņā ar sinoptiskajiem evaņģēlijiem un Mozus bauslību Pashu nedrīkstēja svinēt citos datumos.[12]

3. *taisnība ir gan sinoptiskajiem evaņģēlijiem, gan Jāņa evaņģēlijam* (populārs pēcreformācijas laika uzskats). Tādējādi Jēzus miršanas gadā Pashas mielasts esot ticis svinēts divas dienas pēc kārtas. Kā hipotēze tiek pieņemts, ka Pashas mielasts iekrita sabatā. Tādā gadījumā Pashas jēru kautu naktī no 13. uz 14. nīsānu, kad gan farizeji, gan Jēzus ar mācekļiem uzreiz svinētu Pashu, taču saduķeji ar saviem atbalstītājiem to darītu naktī no 14. uz 15. nīsānu. Abi varianti būtu pareizi. Bet ar šo skaidrojumu ir kāda problēma: Pashas jēru drīkstēja kaut 14. nīsāna pēcpusdienā.[13] Saduķeji nekādā gadījumā nekautu Pashas jēru vakara krēslā no 13. uz 14. nīsānu un neēstu to naktī no 14. uz 15. nīsānu, jo Mozus bauslība aizliedza jebko atstāt uz nākamo rītu.[14] Saduķeju un farizeju interpretācijas atšķīrās jautājumā par to, kā pēc jaunmēness aprēķināt Vasarsvētku datumu (atšķīrās 3Moz 23:11 interpretācija). Aprēķinos varēja būt vienas dienas atšķirība. Taču nekur nav vēsturisku liecību, ka templī divas dienas pēc kārtas tiktu upurēts Pashas jērs.

Jāatzīst, ka visiem trim Pashas hronoloģijas risinājumiem ir savi trūkumi.

---

[10] Ebr. *pesah*, skat. 5Moz 16:2-3; 2L 35:7.
[11] mZevachim 1,3 (skat. www.sefaria.org).
[12] Mt 26:17-19; Mk 14:12, 14, 16; Lk 22:7, 8, 11, 13; par Mozus bauslību skat. 2Moz 12:1-27; 4Moz 9:1-14; 5Moz 16:1-8; Ech 45:21-25.
[13] Sal. Jubileju grāmata 49:10, 19 (skat. *The Book of Jubilees*, transl. James C. Vanderkam, Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium, 1989, pp. 318, 323).
[14] 2Moz 12:10.

Alternatīvi skaidrojumi Jēzus Pēdējam Vakarēdienam

A. **Kiduša mielasts**. Kidušs no ebreju valodas nozīmē "svētīšana" vai "svētības vārdi". Tā ir lūgšana pēc Dieva svētības, iesākot sabatu vai jūdu svētkus. Kidušs iezīmē svētītā laika iesākumu un profānā laika noslēgumu. Rituālu parasti vada namatēvs, sakot svētības vārdus pār vīna kausu.[15] Proti, kidušs ir svētības vārdi, nevis pats mielasts. Jūdu agrīnajos rabīniskajos avotos nelieto jēdzienu "kiduša mielasts". Vēlākā jūdaisma laikā (ap 2.-3. gs. pēc Kr.) patiešām izveidojās kiduša mielasts piektdienas vakarā pēc saulrieta, taču Jēzus Pēdējais Vakarēdiens notika ceturtdienas vakarā pēc saulrieta. Citi pētnieki runā par Pashas kidušu, par kuru arī nav nekādu rakstisku liecību agrīnajos rabīniskajos tekstos.

B. **Havuras mielasts**. Havura no ebreju valodas nozīmē "sadraudzība". Šādu sadraudzības mielastu varēja baudīt jebkurā vajadzīgā brīdī, esot kopā ar ticības brāļiem un māsām.[16] Īstenībā jebkuru jūdu maltīti sāka ar galda lūgšanu. Svinīgāka sadraudzība tika atzīmēta saderināšanās, kāzu, apgraizīšanas un sēru mielastā. Taču nav jūdu avotu, kas vēstītu, ka pirms Pashas tiktu noturēts kāds īpašs havuras mielasts.

C. **Esēņu mielasts**. Esēņu sektā jeb kopienā katru dienu svinēja kopīgu mielastu. Tā rīkojās arī pirmdraudze, *katru dienu* pulcējoties uz mielastu vakaros draudzes locekļu namos, kopībā ietverot arī sievietes.[17] Esēņu kopienas mielastā piedalījās tikai klosterbrāļi. Pirms maltītes tika sacīta pateicības lūgšana pār maizi un vīnu gan esēņiem,[18] gan kristiešiem.[19] Drīzāk jādomā, ka kristieši nevis atdarināja esēņus, bet gan turpināja sadraudzību, kas viņiem bija ar Jēzu. Bībeles pētnieki meklējuši līdzības starp esēņu mielasta lūgšanu un Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdiem Mateja un Marka evaņģēlijā. Esēņu lietotais vārds "maize" ir skaidrs, bet

[15] Tosefta Berakhot 3,11-12; 6,1; mBerakhot 8,1; mPesachim 10,2; Tosefta Pesachim 10,2; b. Pesachim 114a; Mekhilta DeRabbi Yishmael Ex 20:8 (skat. www.sefaria.org).
[16] mSanhedrin 8,2; b. Berakhot 46a; b. Pesachim 113b (skat. www.sefaria.org).
[17] Apd 1:14; 2:46; 6:1; 12:12; 20:7-12; sal. Mt 14:21; 15:38.
[18] Sal. Nāves jūras tīstokļus jeb Kumrānas tekstus no 1QS VI,4-6; 2QSa II,17-21 (skat. Ed. Florentino Garcia Martinez, transl. Wilfred G. E. Watson, *The Dead Sea scrolls translated: the Qumran texts in English*, 2nd ed., Brill, 1994, pp. 9, 127-128). Tas minēts arī Jozefa Flāvija darbā *Jūdu karš/De bello Judaico* 2,131 (skat. *Josephus with an English Translation in Nine Volumes*, Vol. II, The Loeb Classical Library, transl. Henry St. John Thackeray, 1956, pp. 372-373).
[19] Didahē jeb Divpadsmit apustuļu mācība, 9. nodaļa (skat. Ed. & transl. by Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers, Volume I*, in: *Loeb Classical Library*, Harvard University Press, 2003, pp. 430-431).

tiroš ("dzēriens") varēja apzīmēt ne tikai vīnu. Saskaņā ar Lk 22:16 Jēzus Pashu redz kā pirmtēlu Pashas piepildījumam Dieva valstībā. Esēņi savu mielastu skatīja kā pirmtēlu Mesijas mielastam. Taču Lk 22:16 saknes drīzāk meklējamas nevis esēņu kopienas rakstos, bet gan Ps 118:25-29, kuru dziedāja Pashas mielastā, cerot un gaidot uz Mesijas (Kristus) nākšanu.

Astronomijas loma
Jēzus Pēdējā Vakarēdiena datēšanā

Jēzus zemes dzīves laikā mēneša sākumu noteica pēc tā, kad bija redzams jaunmēness. Protams, mēs zinām, ka pats jaunmēness nav redzams, bet pirmā mēness gaisma kā tievs pavediens un t. s. pelnu gaisma (Zemes gaismas atspīdums Mēness redzamajā virsmā) parādās apmēram dienu vai divas pēc jaunmēness iestāšanās. Katra mēneša 29. datumā priesteru kalendāra komisija vērtēja pirmās mēness gaismas parādīšanos. Tāpēc konkrētā datuma ticamība varēja atšķirties apmēram par vienu dienu. Turklāt, dzīvojot pēc mēness kalendāra, katrus 19 gadus vajadzēja kalendārā papildus iekļaut 7 mēnešus, lai izlīdzinātu mēness gadu ar saules gadu.[20] Nav zināms, kad tas notika. Taču pirmie augļi tika pienesti 16. nīsānā pēc pavasara ekvinokcijas.

Par iespējamiem Jēzus krustā sišanas gadiem uzskata 30.-33. gadu pēc Kr. Saskaņā ar astronomijas aprēķiniem ne 29. g., ne 32. g. pēc Kr. ne 14., ne 15. nīsāns nevarēja iekrist piektdienā. Šāda sakritība ar dažādām varbūtībām iespējama 30., 31. un 33. g. pēc Kr. Jāņem vērā, ka Jānis Kristītājs sāka kalpot 28. g. pēc Kr. saskaņā ar sīriešu kalendāru.[21] Saskaņā ar Baznīcas tradīciju Jēzus zemes dzīves kalpošana ilga aptuveni trīs gadus.[22] Un apustuļa Pāvila atgriešanās datējama ne vēlāk kā 33. g. pēc Kr.[23]

[20] Saules gads (~365 dienas) ir apmēram 11 dienu garāks nekā mēness gads (~354 dienas). Viens Mēness mēnesis ilgst apmēram 29,5 dienas, kopā 12 Mēness mēneši veido 354 dienas.
[21] Sal. Lk 3:1.
[22] Lūka min, ka Jēzus sāka kalpot "ap trīsdesmit gadu" vecumā (Lk 3:23). Evaņģēlists Jānis min trīs Pashas svētkus, ko Jēzus apmeklējis zemes dzīves kalpošanas laikā (Jņ 2:13; 6:4; 11:55).
[23] Apustuļu koncilu mūsdienās visbiežāk datē ap 48. g. pēc Kr. (sal. Apd 15). Apustuļa Pāvila kalpošana pēc atgriešanās minēta kā 17 gadu laikposms (sal. Gal 1:15-18; 2:1-2, 7), taču jāņem vērā, ka abiem Vēstulē galatiešiem minētajiem laikposmiem var būt atšķirības, vai sākuma un beigu gads bija pilns vai nepilns. Tādējādi iespējams, ka pēc atgriešanās Pāvils kalpojis nedaudz vairāk par 15 gadiem.

Apsvērumi par labu tam, ka Jēzus
Pēdējais Vakarēdiens bija Pashas mielasts

1. Jēzus Pēdējais Vakarēdiens notika *Jeruzālemē*.[24] Pashas svētkos Jēzus zemes dzīves laikā Jeruzālemē atradās aptuveni 100 000 svētceļnieku, ņemot vērā vēl aptuveni 30 000 pilsētas pastāvīgos iedzīvotājus. Lielākā daļa svētceļnieku dzīvoja teltīs ārpus pilsētas mūriem. Vecās Derības laikā Pashas jēru upurēja templī un ēda priekšpagalmā.[25] Vēlāk tas notika Jeruzālemes namos.[26] Bet 1. gs. pēc Kr. – arī pagalmos un uz māju jumtiem, lai gan pavasarī mēdza būt pavēss.[27] Pashas svētkos Jēzus nenakšņoja Bētanijā, kā viņš to bija darījis iepriekšējā nedēļā pirms Pashas.[28] Saskaņā ar rabīniskajiem tekstiem Pashas jērs bija jāēd iekšpus Jeruzālemes mūriem.[29]

2. Jēzum un viņa mācekļiem mielasta telpa piešķirta izmantošanai *par brīvu*.[30] Pashas svētku laikā bija nostiprinājusies tradīcija Jeruzālemē neiekasēt telpu nomas maksu no svētceļniekiem.[31]

3. Jēzus Pēdējais Vakarēdiens tika svinēts *naktī*.[32] Citviet ir teikts, ka jau bija iestājies vakars.[33] Katrā ziņā svinēšana ievilkās līdz vēlai naktij.[34] Jēzus aizturēšanas brīdī sargi ir ne tikvien bruņoti, bet arī ar lāpām un lukturiem rokās.[35] Mielasti naktī bija vien īpašos gadījumos, piemēram, kāzās.[36] Jūdi parasti ieturēja divas ēdienreizes dienā – vēlas brokastis priekšpusdienā un galveno ēdienreizi vēlā pēcpusdienā. Pashas mielasts pēc savas būtības ir *nakts mielasts*.[37] Jūdu rakstiskajos avotos Pashas mielasts sākās pēc saulrieta un beidzās vai nu divos naktī,[38] vai arī pusnaktī.[39]

---

[24] Mt 26:18, 30; Mk 14:13, 26; Lk 22:10, 39; Jņ 18:1.
[25] 5Moz 16:7; 2L 35:13-19.
[26] mPesachim 5,10; 7,12-13 (skat. www.sefaria.org).
[27] Sal. Mk 14:54.
[28] Mt 21:17; 26:6; Mk 11:11, 19; 14:3; Lk21:37; 22:39; Jņ 12:1.
[29] mPesachim 7,8-9 (skat. www.sefaria.org).
[30] Mt 26:18-19; Mk 14:13-15; Lk 22:10-13.
[31] b. Megillah 26a, Tosefta Maaser Sheni 1,10-11 (skat. www.sefaria.org).
[32] 1Kor 11:23; Jņ 13:30.
[33] Mt 26:20; Mk 14:17.
[34] Mt 26:34; Mk 14:30; Lk 22:34.
[35] Jņ 18:3.
[36] Sal. Mt 25:1-13.
[37] 2Moz 12:8; mZevachim 5,8 (skat. www.sefaria.org).
[38] Sal. Jubileju grāmata 49:10, 12 (skat. *The Book of Jubilees*, transl. James C. Vanderkam, Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium, 1989, pp. 318-319).

4. Jēzus Pēdējo Vakarēdienu svinēja *kopā ar divpadsmit mācekļiem*.[40] Protams, kalpošanas laikā Jēzus nereti piedalījās daudzskaitlīgos mielastos. Taču rabīniskajā tradīcijā bija noteikts, ka Pashas mielastu vajadzēja svinēt vismaz desmit cilvēku lokā.[41]

5. Jēzus ar saviem mācekļiem Pēdējā Vakarēdienā *atgūlās* pie galda.[42] Parasti jūdi maltītes ieturēja sēdus.[43] Pashas mielasta laikā atgulties pie galda bija rituāls pienākums.[44] Jūdaismā pavēli 2Moz 12:11 Pashas jēru apēst steigā, pošoties ceļā, skaidroja vien attiecībā uz vēsturisko iziešanu no Ēģiptes.

6. Pēdējā Vakarēdienā mācekļiem bija jāveic rituāla *šķīstīšanās*.[45] Ikdienas maltītēs lajiem nebija obligāti šādi šķīstīties, taču tas bija jādara pirms Pashas mielasta.

7. Jēzus Pēdējā Vakarēdienā *lauž maizi*.[46] Tiek pateikts, ka maize tika lauzta maltītes laikā. Parastā kārtība bija tā, ka maizi lauza pirms maltītes. Evaņģēlists Marks raksta, ka maizes mērkšana bļodā (14:20) notika pirms maizes laušanas (14:22). Šāda kārtība bija tikai Pashas mielastā, kura laikā bērni namatēvam uzdeva jautājumus par Pashu.[47]

8. Jēzus ar mācekļiem Pēdējā Vakarēdienā dzēra *vīnu*.[48] Parasti vīnu dzēra svētkos.[49] Rituālu priekšrakstu veidā jūdi vīnu baudīja gan Pashas mielastā (tajā tika dzerti četri vīna kausi),[50] gan Purima svētkos (šajos svētkos pieminēja izglābšanos no Persijas Impērijas laikā, par ko runā Vecās Derības Esteres grāmata). Dažkārt

---

[39] mZevachim 5,8; mPesachim 10,9; Tosefta Pesachim 5,2 (skat. www.sefaria.org). Skat. arī Jozefs Flāvijs, *Jūdu senatne/Antiquitates Iudaicae* 18,29, kur Flāvijs apraksta, ka Pashas svētkos pusnaktī tika atvērti tempļa vārti (skat. *Josephus with an English Translation in Nine Volumes*, Vol. IX, The Loeb Classical Library, transl. Louis H. Feldman, 1965, pp. 24-27).
[40] Mt 26:20; Mk 14:17.
[41] Tosefta Pesachim 4,12; b. Pesachim 64b (skat. www.sefaria.org). Skat. arī Jozefs Flāvijs *Jūdu karš/De bello Judaico* 6,423.425 (skat. *Josephus with an English Translation in Nine Volumes*, Vol. III, The Loeb Classical Library, transl. Henry St. John Thackeray, 1957 (1st Ed. 1928), pp. 498-499).
[42] Tiesa, latviskojums šeit nav gluži precīzs, tulkojot, ka mūsu Kungs ar mācekļiem *apsēdās* pie galda: Mt 26:20; Mk 14:18; Lk 22:14; Jņ 13:12, 23, 25, 28. Grieķu tekstā šais Rakstu vietās minēts, ka viņi burtiski *atgūlās* jeb *atlaidās* pie galda (gr. *anakeímai*, *anapíptō*, *epipíptō*)
[43] j. Berakhot 7,3-5; 8,1; b. Sanhedrin 38a; mBerakhot 6,6; b. Berakhot 41b (skat. www.sefaria.org).
[44] j. Pesachim 10,1; mPesachim 10,1; Tosefta Pesachim 10,1 (skat. www.sefaria.org).
[45] Jņ 13:10; skat. 4Moz 19:19.
[46] Mt 26:26; Mk 14:22.
[47] 2Moz 12:26-27. Skat. arī j. Pesachim 10,4 (skat. www.sefaria.org).
[48] Mt 26:27, 29; Mk 14:23, 25; Lk 22:18, 20.
[49] b. Pesachim 109a (skat. www.sefaria.org).
[50] mPesachim 10,1 (skat. www.sefaria.org).

vīnu lietoja medicīniskos nolūkos.[51] Taču ikdienā cilvēki dzēra ūdeni. Tas, vai esēņi ikdienā dzēra vīnu, nav skaidrs (*tiroš*, "dzēriens" Vecajā Derībā apzīmēja vīnu, bet Jaunās Derības laikā varēja apzīmēt arī sulu). Par Jēzu Kristus evaņģēlijos teikts, ka viņš dzēra vīnu.[52] Kāpēc Jēzus Pēdējā Vakarēdienā dzēra vīnu? Jo Pashas mielastā bija obligāti dzert četrus vīna kausus.[53]

9. Jēzus ar mācekļiem dzēra *sarkanvīnu*, jo tas vistuvāk simbolizē asinis. Jūdi pazina un dzēra sarkanvīnu, baltvīnu un melnvīnu. Pashas svētkos bija stingra prasība, jā, pat likums dzert sarkanvīnu.[54]

10. Mācekļi rēķinās ar to, ka Jūda Iskariots dodas iepirkties svētkiem.[55] 15. nīsāns ir liela svētku diena un pēc tam ir sabats (16. nīsāns). Tiek uzskatīts, ka ar 15. nīsānu (Neraudzētās maizes svētkiem, ebr. *macōt*) valdīja stingri iepirkšanās aizliegumi. Kaut ko nopirkt varēja vēl paspēt iepriekšējā naktī.

11. Mācekļi rēķinās ar to, ka Jēzus Jūdam Iskariotam dod uzdevumu ziedot nabagiem.[56] Parasti labdarību nesaistīja ar nakts kalpošanu, izņemot Pashas nakti, kad mēdza darīt labu labu nabagiem.[57] Apustuļu darbos īpaši uzsvērti Kristus vārdi par to, ka "svētīgāk ir dot nekā ņemt" (20:35).

12. Jēzus Pēdējo Vakarēdienu noslēdz ar *slavas dziesmu* no Psalmu grāmatas jeb t. s. hallēlu.[58] Pirmo hallēla daļu dziedāja pēc Pashas hagādas jeb spredīķa (šamaītu tradīcijā Ps 113; hillelītu tradīcijā Ps 113-114).[59] Otro hallēla daļu dziedāja pēc Pashas maltītes beigām (Ps 114-118 respektīvi Ps 115-118).[60]

13. Pēc mielasta Jēzus neatgriezās Bētanijā, kā viņš to darīja citas naktis šai pirmssvētku laikā.[61] Jēzus pēc Pashas mielasta devās uz Olīvkalnu, proti, uz Kidronas ielejas austrumu daļu jeb Getzemenes dārzu Olīvkalna rietumu nogāzē,

---

[51] Lk 10:34; 1Tim 5:23.
[52] Mt 11:19; Jņ 2:1-11.
[53] mPesachim 10,1 (skat. www.sefaria.org).
[54] Tosefta Pesachim 10,1; b. Pesachim 108b; j. Pesachim 10,1 (skat. www.sefaria.org).
[55] Jņ 13:29.
[56] Jņ 13:29.
[57] b. Gittin 7b; mPesachim 10,1 (skat. www.sefaria.org).
[58] Mt 26:30; Mk 14:26.
[59] Šamajs (50. g. pr. Kr. – 30. g. pēc Kr.) un Hillels (miris ap 10. g. pēc Kr.) bija ievērojami sava laika rabīni. Viņu dibinātos jūdaisma novirzienus mēdz saukt par Šamaja skolu un Hillela skolu, ko es žargonā apzīmēju par šamaītiem un hillelītiem. Sal. mPesachim 10,6; Tosefta Pesachim 10,6 (skat. www.sefaria.org).
[60] mPesachim 10,7 (skat. www.sefaria.org).
[61] Mt 21:17; Mk 11:11-19; Lk 21:37; 22:39. Evaņģēlists Lūka Bētaniju dēvē par Olīvkalnu, jo tā atradās Olīvkalna austrumu nogāzē, apmēram 2 km no Jeruzālemes.

kas atrodas tuvāk Jeruzālemei nekā Bētanija.[62] Mozus bauslība noteica, ka Pashas nakts bija jāpavada Jeruzālemē.[63] Ņemot vērā lielo svētceļnieku skaitu, Pashas svētku laikā par Jeruzālemes pilsētas robežām tika uzskatīta arī Bētfage, Kidronas ieleja un Olīvkalna rietumu nogāze, proti, Getzemene, taču ne Bētanija.

14. Jēzus pravieto par savām ciešanām, maizi un vīnu saucot par savu miesu un asinīm. Pashas mielastam bija raksturīgi skaidrot dažādo mielasta elementu nozīmi.[64] Atkarībā no vecuma, kad dēls jau bija spējīgs runāt, viņš Pashas rituāla ietvaros tēvam uzdeva jautājumus par Pashas ēdienu nozīmi un par iziešanu no Ēģiptes verdzības, kur tēvs atbildes balstīja uz 5Moz 26:5-11.[65] Pashas mielasts galvenokārt sastāvēja no Pashas jēra, neraudzētas maizes un rūgtām zālēm.[66] Pashas svētku mērķis nebija vien izskaidrot Israēla pagātni, jo rabīnu mācība skan šādi: *"Katrā paaudzē ikvienam ir pienākums sevi uzlūkot tā, it kā viņš pats būtu izgājis no Ēģiptes."*[67] Pashas mielastā dzēra četrus vīna kausus.[68] Pagātnes atskats lika būt drošam par nākotni. Arī Jaunajā Derībā Pashas jērs lietots simboliskā nozīmē, to attiecinot uz Kristu.[69] Lielajā piektdienā sākas Pashas svētku piepildījums – dzīve Kristū, tiekot atbrīvotam no grēka verdzības. Pēdējā Vakarēdiena ritā Jēzus skaidro maizes un vīna nozīmi. Jūdaismā liels uzsvars tika likts uz pagātnes notikumiem, taču Jēzus uzsver tagadnes nozīmi un rāda perspektīvu – laiku beigas un Dieva valstību.

Protams, starp Pashas mielastu un Svēto Vakarēdienu ir milzīgas atšķirības. Kristieši neseko Pashas mielasta tradīcijām burtiskā izpratnē, piemēram, nesvin Svēto Vakarēdienu reizi gadā. Tomēr sinoptiskie evaņģēliji Jēzus Pēdējo Vakarēdienu sauc par Pashas mielastu. Mācekļu atmiņā Pēdējais Vakarēdiens bija tik spilgti iegūlies, ka faktiskā Svētā Vakarēdiena svinēšana, kas jau bija realitāte draudzēs pēc Kristus debesbraukšanas, nevarēja noliegt tā izcelsmes brīdi un kontekstu.

---

[62] Mt 26:36; Mk 14:32; Lk 22:39.
[63] Sal. 5Moz 16:7.
[64] 2Moz 12:26-27; 13:8.
[65] b. Pesachim 116a; mPesachim 10,4 (skat. www.sefaria.org).
[66] 2Moz 12:8; mPesachim 10,5 (skat. www.sefaria.org).
[67] mPesachim 10,5 (skat. www.sefaria.org).
[68] j. Pesachim 10,1 (skat. www.sefaria.org).
[69] 1Kor 5:7b-8.

Teoloģiskie iebildumi
Jēzus Pēdējam Vakarēdienam kā Pashas mielastam

I. Evaņģēlijos attiecībā uz maizi Pēdējā Vakarēdienā lietots vispārīgs grieķu vārds *ártos*, kas nozīmē "maize", t. sk. šaurākā nozīmē "raudzēta maize" (ebr. *léhem*, aram. *lahma*). Taču Pashas mielastā neraudzētu maizi specifiski apzīmēja ar jēdzienu *ázima*. No ebreju valodas neraudzētas maizes apzīmēšanai esam ieguvuši svešvārdu maca (ebr. *macā* jeb *léhem ōnī*, aram. *patīrā* jeb *ha lahma anjā*; beidzamie apzīmējumi ebrejiski un aramiski nozīmē "bēdu maize"[70]). Lai gan šī hipotēze par dažādiem maizes apzīmējumiem šķiet ļoti pievilcīga, ikdienas valodā ar abiem jēdzieniem varēja apzīmēt gan raudzētu, gan neraudzētu maizi.[71] Arī Vecās Derības skatāmās maizes, kas bija neraudzētas, jūdu avotos sauktas par *léhem/lahma* ("maize"). Jūdu avotos neskaitāmās vietās neraudzēta maize apzīmēta ar plašākas nozīmes jēdzienu "maize".

II. Ikdienas Svētā Vakarēdiena svinēšana esot pretrunā Pashas mielasta tradīcijai.[72] Taču Svētais Vakarēdiens kristiešiem nav Jēzus Pēdējā Vakarēdiena atkārtošana vien, bet gan ikdienas galda kopība ar ticības brāļiem un māsām. Jā, Senbaznīcā bijuši arī izņēmumi, piemēram, jūdu izcelsmes kristiešu sekta (t. s. ebionīti), kuri Svēto Vakarēdienu svinēja reizi gadā, tajā baudot neraudzētu maizi.[73]

III. Sinoptiskajos evaņģēlijos neesot nekādu norāžu uz Pashas ritu, Pashas jēru un rūgtajām zālēm.[74] Jā, taču Pēdējā Vakarēdiena apraksti Jaunajā Derībā nav domāti kā Pashas svētku iztirzājums, bet gan kā norāde draudzēm par Svēto Vakarēdienu. Taču Pashas jēra pieminēšana Lk 22:15 un netieša norāde uz rūgtajām zālēm[75] jo īpaši izceļ Pēdējo Vakarēdienu Pashas mielasta kontekstā.

---

[70] 5Moz 16:3.
[71] Sal. 2Moz 29:2; LXX (Septuaginta) 2Moz 29:2; 3Moz 2:4; 8:26; 4Moz 6:19; Soģ 6:20.
[72] Apd 2:46.
[73] Tā savā apjomīgajā herētisko kustību apkopojumā *Panarion* (burt. 'maizes grozs', vēlākajos tulkojumos darbam tiek dots nosaukums *Pret herēzēm*) raksta Kipras svētais Epifānijs (dzimis ~310.-320. g. pēc Kr., miris 403. g.). Skat. *Panarion*, 30,16.1 (*The Panarion of Epiphanius of Samalis*, *Book I*, 2nd ed., transl. Frank Williams, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2009, p. 143). Taču ebionītu herētiskās mācības arī citos aspektos krasi atšķirās no ortodoksās kristietības. Piemēram, ebionīti uzskatīja Jēzu Kristu par vienkāršu cilvēku, kas ieņemts dabiskā ceļā no Jāzepa un Marijas. Jēzus Kristus ebionītiem bija ticības paraugs, jo viņš nācis piepildīt Mozus bauslību. Daudzos aspektos ebionīti centās apvienot Mozus bauslību ar Jēzus mācību, pilnībā atkāpjoties no centrālajām kristīgajām dogmām.
[74] Mt 26:26-30; Mk 14:22-25; Lk 22:15-20.
[75] Sal. Mt 26:23; Mk 14:20.

IV. Pēdējā Vakarēdiena apraksti Jaunajā Derībā esot nesavienojami ar Pashas rita kārtību. Taču arī Pashas apraksti jūdu avotos ir ar zināmām variācijām atkarībā no avota sarakstīšanas laika un rabīniskās tradīcijas. Īpaši jāņem vērā, ka daudzi rabīniskie teksti ir rakstīti vairākus gadsimtus pēc Jaunās Derības. Kad pēc 70. g. pēc Kr. tika nopostīta Jeruzāleme un tās templis, jūdu diasporā Pashas tradīcijas varēja atšķirties no 1. gs. pirmās puses Jeruzālemes konteksta. Tāpēc ir pat ļoti ticams, ka Jēzus zemes dzīves laikā Pashas mielastu iesāka ar lūgšanu un ka mēdza dzert no viena kausa (no četriem Pashas kausiem tas īpaši attiecas uz trešo kausu, kuru sauca par *svētības kausu*).

V. Jēzu negribēja arestēt *svētku laikā*, kas būtu pretrunā sinoptisko evaņģēliju hronoloģijai Pēdējā Vakarēdiena datēšanā attiecībā uz Pashu.[76] Taču grieķu vārds *heortē* ("svētki") Mk 14:2 domāts šaurākā nozīmē kā "svētku sapulce" vai "svinētāju pūlis".[77] Tātad Mk 14:2 var tikt saprasts ne tikai laika, bet arī vietas nozīmē.[78] Arestētāji savu darbu gribēja paveikt diskrēti, nepiesaistot lieku uzmanību.

VI. Saskaņā ar rabīnu tekstiem notiesāto amnestija notika pirms Pashas jēra upurēšanas.[79] Tādējādi evaņģēliju teksti jālasa par labu Jāņa evaņģēlijā minētajai Pashas svētku hronoloģijai.[80] Taču nav zināms, vai romiešu amnestija ņēma vērā jūdu rabīnisko tradīciju. Jūdu Mišnas teksts runā par amnestijas izsludināšanu, nevis tūlītēju, faktisku atbrīvošanu.

VII. Apustuļa Pāvila minētā līdzība starp Jēzu Kristu un Pashas jēru esot pretrunā ar Jēzus nāves brīdi.[81] Jo Pashas jēru upurēja 14. nīsāna pēcpusdienā, tātad – pirms Pashas mielasta. Šeit rodas jautājums par to, vai Pāvils 1. vēstulē korintiešiem runā par Jēzus nāves brīdi vai par viņa sacīto Pēdējā Vakarēdienā. Ja taisnība ir otrajam variantam, šeit nav nekādu tekstuālu problēmu.

VIII. Apustuļa Pāvila minētā līdzība starp Jēzus krusta upuri un pirmo augļu pienešanu liek domāt, ka Jāņa evaņģēlija Pashas svētku hronoloģija būtu atbilstošāka Pēdējā Vakarēdiena kontekstā.[82] Pirmos augļus pienesa 16. nīsānā. Apustulis Pāvils par Jēzu raksta, ka viņš ir "pirmais no aizmigušajiem". Grieķu

[76] Mk 14:2.
[77] Šādā nozīmē gr. *heortē* lietots arī Jņ 7:11; 2:23.
[78] Sal. Lk 22:6; Mk 11:32; 14:49.
[79] mPesachim 8,6 (skat. www.sefaria.org).
[80] Sal. Mt 27:15; Mk 15:6; Lk 23:25; Jņ 18:39.
[81] 1Kor 5:7b.
[82] 1Kor 15:20.

vārds *aparhē* burtiski nozīmē "pirmie augļi", tādējādi burtiski "pirmie augļi no aizmigušajiem". Šādā gadījumā Lielā piektdiena būtu 14. nīsāns, bet Lieldienas – 16. nīsāns. Taču apustulis runā par Jēzus upura nozīmi, nevis hronoloģiju.

IX. Liela daļa notikumu Mk 14:17-15:47 nevarēja notikt 15. nīsānā, jo tā bija Neraudzētās maizes svētku 1. diena, kurā jūdu izturēšanās tika noteikta līdzīga sabatam.[83] Svētkos drīkstēja pagatavot tikai dienai nepieciešamo ēdienu. Drīkstēja arī pārvietoties nelielus attālumus. Tiesāt drīkstēja ļoti smagus noziedzniekus, piemēram, viltus praviešus, un viņiem piespriest nāvessodu arī svētku laikā, lai tas kalpotu par biedinājumu citiem.[84] Tādējādi īpašā kontekstā dažādie evaņģēlijos aprakstītie notikumi varēja būt iespējami Lielajā piektdienā.

X. Teoloģiskās pretrunas starp Jāņa evaņģēliju un sinoptiskajiem evaņģēlijiem esot nesamierināmas. Jūdu vadoņi gribēja ātrāk sodīt Jēzu, lai "varētu ēst Pashas jēru".[85] Jēzus jau pirms Pashas svētkiem zināja, ka "ir pienākusi viņa stunda pāriet no šīs pasaules pie Tēva".[86] Būtisks ir arguments, ka Lielā piektdiena Jāņa evaņģēlijā tiek atzīmēta kā "Pashas sagatavošanas diena".[87] Ņemot vērā sīriešu un aramiešu valodas izteiksmes īpatnības, "Pashas sagatavošanas diena" varēja būt arī sinonīms jēdzienam "piektdiena Pashas nedēļā".[88] Pēc Lielās piektdienas priekšā stāvošā "sabata diena bija īpaši nozīmīga", jādomā, ražas pirmā pļāvuma pienešanas dēļ.[89] Jāņem vērā, ka Jāņa evaņģēlija 13. nodaļa var būt Jēzus Pēdējais Vakarēdiens, jo tiek minēts nodevējs, Getzemene, svētceļnieku pūļi, mielasts ievelkas līdz naktij, tas norit tuvāko mācekļu pulkā, tauta atrodas svētku laikā, mielasta dalībnieki ir atgūlušies pie galda, pēc mielasta dodas uz dārzu otrpus Kidronas ielejai. Ļoti būtiski ir tas, ka Jēzus mira Lielajā piektdienā un viņš tiek salīdzināts ar Pashas jēru.[90]

---

[83] 2Moz 12:16; 3Moz 23:7; 4Moz 28:18; mBeitzah 5,2; mMegillah 1,5 (skat. www.sefaria.org).
[84] 5Moz 13:12; 17:13; 21:21.
[85] Jņ 18:28.
[86] Jņ 13:1.
[87] Jņ 19:14.
[88] Aram. *arūvtā dī pashā* (sal. diskusiju par lietotā grieķu jēdziena *paraskeuē tū pasha* neviennozīmīgumu Hermann L. Strack, Paul Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, 2. Band, 1961[3] (1924[1]), SS. 834-837).
[89] Jņ 19:31; 3Moz 23:11.
[90] 2Moz 12:10, 46; 4Moz 9:12; Jņ 1:29, 36; 19:36; 1Kor 5:7; 1Pēt 1:19; Atkl 5:6-12; 12:11.

XI. Kvartodecimāni (sens kristiešu novirziens) Lieldienas svinēja jūdu Pashas datumā (pēc 14. nīsāna saulrieta), atsaucoties uz Jēzus priekšzīmi.[91] Šādi kvartodecimāni atsaucās uz Lieldienu svinībām saskaņā ar sinoptisko evaņģēliju datējumu. Pirmajos gadsimtos Senbaznīcā no slavenākajiem kvartodecimāniem minami apustuļi Jānis un Filips, kā arī Smirnas Polikarps. Ap 4. gs. pēc Kr. sāka dominēt Lieldienu atzīmēšana svētdienā (augšāmcelšanās dienā), nevis pēc jūdu kalendāra. Vēlākajos gadsimtos kvartodecimāni pat tika vajāti un apsūdzēti par kristiešu jūdaizētājiem savas pārliecības dēļ.

[91] Par to raksta Cēzarejas Eisebijs (ap 263. g. - 339. g.) savā darbā *Baznīcas vēsture/Eklēsiastikē historía* 5,24.6 (skat. *Eusebius' Ecclesiastical History: Complete and Unabridged*, transl. Christian Frederic Crusé, Hendrickson Publishers, printed 2004 (ed. of 1998), p. 182).

Jēzus Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdi

Pashas mielasta ietvaros

Pashas mielasta kārtība ir labi zināma no jūdu rabīniskajiem rakstiem. Uzkodu laikā netika ēsta maize.[92] Paraža, ka namatēvs pēc maltītes beigām pirms pateicības lūgšanas pusi no macas (neraudzētas maizes) izdala mielasta dalībniekiem, veidojusies vēlākā laikā nekā 1. gs.

Pashas mielasta kārtība:

A. Uzkodas:

* *namatēva sacīti svētības vārdi* (svētku dienas svētīšana [kidušs] un pirmā kausa svētīšana un dzeršana [kiduša kauss]),

* *uzkodas* – zaļie augi jeb lapu salāti, rūgtās zāles, augļu biezenis,[93]

* *pamatēdiens* – galds tiek servēts, nekas vēl netiek ēsts, otrais kauss tiek pieliets, bet netiek dzerts,

B. Pashas liturģija:

* *namatēva sacīta Pashas hagāda aramiski* (mācība jeb spredikis),

* *Pashas hallēla pirmā daļa* (slavas dziesmas, Ps 113 vai Ps 113-114),

* *otrā kausa dzeršana* (hagādas kauss),

C. Pamatēdiens:

* *namatēva sacīta galda lūgšana pār neraudzēto maizi*,

* *mielasts*, kas sastāv no Pashas jēra (pirms tā drīkstēja ēst arī citu upuri, kas bija vai nu liellops, vai arī sīklops), no macas (neraudzētas maizes), no rūgtām zālēm, augļu biezeņa un vīna,[94]

* *galda lūgšana pār trešo kausu* (svētības kauss),

D. Noslēgums:

* *Pashas hallēla otrā daļa* (slavas dziesmas, Ps 114-118 vai Ps 115-118),

* *slavas vārdi pār ceturto kausu* (hallēla kauss).

---

[92] j. Pesachim 10,1; Tosefta Pesachim 10,6-7 (skat. www.sefaria.org).
[93] mPesachim 10,3; Tosefta Pesachim 10,6-7 (skat. www.sefaria.org).
[94] 2Moz 12:8; mPesachim 4,4 (skat. www.sefaria.org).

Par augļu biezeni (ebr. *haroset*) runā jau 1. gs. rabīnu mācība, augļu biezenī tika iemērktas rūgtās zāles, lai mazinātu to rūgtumu.[95] Augļu biezeņa sastāvdaļas mēdza variēt, biežāk minētās ir āboli, bumbieri, rozīnes, vīģes, rieksti, apelsīnu sula, sarkanvīns un kanēlis. Retākās variācijās minētās sastāvdaļas ir dateles, sezama sēkliņas, vīna etiķis, melnie pipari, majorāns. Brūnās krāsas dēļ augļu biezenis simbolizēja vergu darbu Ēģiptē, Israēla tautai gatavojot ķieģeļus no māla un salmiem (2Moz 5).

Rūgtās zāles (ebr. *mārōr*) minētas 2Moz 12:8. Arī rūgto zāļu praktiskā izpausme variē. Mūsdienās populārākie izmantotie produkti ir mārrutki un romiešu salāti. Rabīniskajos tekstos (Mišnā) minēti lapu salāti, cigoriņš, amoliņi, mīkstpienes.

Vīna baudīšana Pashas mielastā minēta jau 2. gs. pr. Kr. sarakstītajā Jubileju grāmatā kā sena paraža.[96] Par Pashas hagādu (spredīķi) saskaņā ar 2Moz 12:26-27, 13:8 runā rabīnu teksti.[97] Par Pashas hallēla liturģisko kārtību diskutē divas lielas rabīnu tradīcijas – šamaīti un hillelīti.[98] Iespējamās atsauces uz Pashas hallēlu meklējamas gan Vecajā Derībā[99], gan ārpusbibliskajos tekstos.[100]

Jēzus Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdus par maizi teica galda lūgšanā pirms pamatēdiena, par vīnu – pēc maizes laušanas un pirms Pashas hallēla otrās daļas, proti, par svētības kausu.[101] Galda lūgšanu pirms un pēc pamatēdiena Jēzus izmantoja, lai sacītu Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdus. Jēzus ar mācekļiem svinēja Pēdējo Vakarēdienu, lai mainītu Pashas nozīmi pestīšanas vēsts kontekstā, apvienojot Vecās Derības apsolījumus un Jaunās Derības piepildījumu Jēzus Kristus personā. Pashas mielasts vislabāk izskaidro Jēzus sacīto iestādīšanas vārdu jēgu.

---

[95] b. Pesachim 116a; j. Pesachim 10,3 (skat. www.sefaria.org).
[96] Jubileju grāmata 49:6 (skat. *The Book of Jubilees*, transl. James C. Vanderkam, Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium, 1989, pp. 316).
[97] mPesachim 10,5 (skat. www.sefaria.org).
[98] Šamajs (50. g. pr. Kr. – 30. g. pēc Kr.) un Hillels (miris ap 10. g. pēc Kr.) bija ievērojami sava laika rabīni. Viņu dibinātos jūdaisma novirzienus mēdz saukt par Šamaja skolu un Hillela skolu, ko es žargonā apzīmēju par šamaītiem un hillelītiem. Sal. mPesachim 10,6; Tosefta Pesachim 10,6 (skat. www.sefaria.org).
[99] Jes 30:29; 2L 30:21.
[100] Jubileju grāmata 49:6 (skat. atsauci iepriekš); Sālamana gudrības grāmata 18:9 (skat. Vecās Derības apokrifus 2012. gada latviešu Bībeles tulkojumā).
[101] Mk 14:22, 26; 1Kor 10:16; 11:25.

2. lekcija (13.10.2023. pl. 18:30)

Svētā Vakarēdiena apraksti Kristus ciešanu stāsta kopsakarībā un kā patstāvīgi teksti

Lai labāk saprastu atšķirības starp Jāņa evaņģēliju un sinoptiskajiem evaņģēlijiem (Mt, Mk, Lk), uzskatāmības labad salīdzināsim Marka un Jāņa evaņģēlija aprakstus:

I. Paralēlu Rakstu vietu starp Jāņa evaņģēliju un sinoptiskajiem evaņģēlijiem ir samērā maz, ja neskaita Kristus ciešanu stāstu. Beidzamajā ir ļoti daudz kopsaucēju. No paralēlajām Rakstu vietām ārpus ciešanu stāsta minamas šīs: a) Jāņa Kristītāja kalpošana un Jēzus kristības,[102] b) brīnumainais loms,[103] c) Kapernaumas centurions,[104] d) piecu tūkstošu paēdināšana un staigāšana pa jūras virsu,[105] e) aklā dziedināšana,[106] f) Pētera ticības apliecība.[107] Tas liek domāt, ka Kristus Evaņģēlija kodols ir Kristus ciešanu un augšāmcelšanās stāsti kā vieni no senākajiem.

II. Salīdzinot Kristus ciešanu un augšāmcelšanās stāstu Mk 11:1-16:8 ar Jāņa evaņģēliju, var pamanīt, ka Jāņa evaņģēlijā nav nekādu atsauču uz: 1) vīģes koka nolādēšanu,[108] 2) strīdus runām[109] un laiku beigu aprakstiem[110] un uz 3) aprakstu par gatavošanos Pashai.[111] Savukārt Svētā Vakarēdiena atsauces, kas ir visos sinoptiskajos evaņģēlijos, Jāņa evaņģēlijā būtu meklējamas Jņ 6:51-58 un Jņ 13:1-20. Par *vīģes koka nolādēšanu* runā Mateja un Marka evaņģēlijs, taču ne Lūkas evaņģēlijs. Iespējams, tas kalpo kā iestarpinājums stāstā par Jēzus ķēnišķo iejāšanu Jeruzālemē, tempļa šķīstīšanu un varas jautājumiem, kas saturiski ir viens veselums. *Strīdus runas* (Mk 12) un *laiku beigu apraksti* (Mk 13) apliecina, ka viss Marka evaņģēlijs veidots kā koncentrēts vēstījums par Jēzus Kristus dažādajām kalpošanas šķautnēm. Ļoti iespējams, šīs runas nav notikušas hronoloģiskā secībā, bet ir kopsavilkums plašākai Jēzus mācībai. Saturiski var sacīt, ka Mk 11:27-33 turpinās ar Mk 14:1, proti,

[102] Mt 3:1-17; Mk 1:2-11; Lk 3:1-22; Jņ 1:19-34.
[103] Mt 4:18-22; Mk 1:16-20; Lk 5:1-11; Jņ 21:1-11.
[104] Mt 8:5-13; Lk 7:1-10; Jņ 4:46-53.
[105] Mt 14:13-33; Mk 6:30-52; Lk 9:10-17; Jņ 6:1-21.
[106] Mk 8:22-26; Jņ 9:1-7.
[107] Mt 16:16; Mk 8:29; Lk 9:20; Jņ 6:69.
[108] Mt 21:18-22; Mk 11:12-14, 20-25.
[109] Mk 12.
[110] Mk 13.
[111] Mt 26:17-19; Mk 14:12-16; Lk 22:7-13.

tempļa šķīstīšana izsauc diskusijas par vēlmi nonāvēt Jēzu. Mk 14:1 runā par Pashu (14. nīsānu) un Neraudzētās maizes svētkiem (15.-21. nīsāns). Nedaudz tālāk tekstā var noprast, ka Marks Pashu uzskata par daļu no Neraudzētās maizes svētkiem.[112] Tomēr Vecajā Derībā abi svētki tika nodalīti.[113] Dažiem Jaunās Derības pētniekiem *gatavošanās Pashas svētkiem* šķiet nedaudz neloģiska, jo divi mācekļi bija iepriekš sagatavojuši augšistabu, kamēr tekstā minēts, ka Jēzus uz svinību vietu dodas nevis atlikušo desmit, bet gan visu divpadsmit mācekļu pavadībā.[114] Tas šiem pētniekiem liek domāt, ka agrīnākā Kristus ciešanu stāsta mutvārdu formā šāda apraksta par gatavošanos Pashai šai vietā varēja nebūt. Jāņem vērā, ka Marka evaņģēlijs sarakstīts kopā ar apustuli Pēteri,[115] kurš bija aculiecinieks minētajiem notikumiem un kuram šīs detaļas bija labā atmiņā. Proti, divi mācekļi, kas gatavoja mielastu, varēja atnākt pie pārējiem un kopā doties svinēt Pashu. Bet tikpat labi taisnība varētu būt arī tā, ka Jaunās Derības evaņģēliji nav sarakstīti hronoloģiski notikumu vēsturiskajā secībā.

III. Ir arī smalkākas nianses Marka un Jāņa evaņģēlijā Kristus ciešanu stāsta hronoloģijā. Līdz Getzemenes dārzam apraksti ir ļoti atšķirīgā secībā dažādos evaņģēlijos, pēc Jēzus aresta stāsti saturiski un secīgi kļūst daudz tuvāki. Tas liek domāt, ka visagrīnākā Kristus ciešanu stāsta versija (t. s. *īsā versija*) sākās ar Jēzus arestu. Jūdas Iskariota nodevība ir agrākais īsās versijas sākums.[116] Marka evaņģēlijā jau pirms Pashas mielasta tiek atklāts, ka Jūda ir nodevējs.[117] Visos evaņģēlijos Jūda tiek īpaši pieminēts arestēšanas brīdī.[118] Viens no agrīnajiem Kristus Evaņģēlija kopsavilkumiem 1Kor 15:3b-5, iespējams, sākotnēji cirkulējis semītiskā valodā (ebreju vai aramiešu). Domājams, Kristus ciešanu stāsta īsā versija bijusi plašāka par šo kopsavilkumu. *Garā versija*, jādomā, sevī ietvēra notikumus no visiem evaņģēlijiem: iejāšanu Jeruzālemē, tempļa šķīstīšanu, varas jautājumus, Pēdējo

[112] Mk 14:12.
[113] 4Moz 28:16-17; 2L 35:17.
[114] Sal. Mk 14:17.
[115] Baznīctēvs Hierapoles Papijs (ap 60.-130. g. pēc Kr.) min, ka "*Marks bijis Pētera tulks, visu pierakstot ļoti akurāti, taču ne tādā secībā, kā mūsu Kungs to runāja vai darīja, jo viņš nebija nedz dzirdējis, nedz sekojis mūsu Kungam*". Papija darbi gājuši zūdībā, saglabājušies vien to fragmenti baznīctēvu Lionas Ireneja un Cēzarejas Eisebija darbos. Par minēto citātu skat. Cēzarejas Eisebijs, *Baznīcas vēsture/Eklēsiastikē historía* 3,39.15-16 (skat. *Eusebius' Ecclesiastical History: Complete and Unabridged*, transl. Christian Frederic Crusé, Hendrickson Publishers, printed 2004 (ed. of 1998), pp. 105-106).
[116] 1Kor 11:23.
[117] Mk 14:10.
[118] Mt 26:47; Mk 14:43; Lk 22:47; Jņ 18:3.

Vakarēdienu, Jēzus noliegšanas pravietojumu, Getzemeni, Jēzus aizturēšanu un nopratināšanu sinedrijā, Pētera noliegšanu un raudāšanu, dzirdot gaili dziedam, Barabas pieminēšanu, Poncija Pilāta spriedumu, krustā sišanu, tukšo kapu. Četru Jaunās Derības evaņģēliju pašreizējā formā Kristus ciešanu stāstu fragmenti apkopoti vienotā vēstījumā.

Jēzus Pēdējā Vakarēdiena apraksti evaņģēlijos

Jēzus Pēdējais Vakarēdiens dažādos veidos aprakstīts visos četros evaņģēlijos.[119]

Mateja un Marka aprakstā ir īpaši daudz kopīgā. Tiek minēta Pashas mielasta sagatavošana.[120] Nodevējs Jūda tiek pieminēts visos četros evaņģēlijos.[121] Matejam un Markam ir kopīgas iezīmes ir arī paša Pēdējā Vakarēdiena aprakstā, atspoguļojot iestādīšanas vārdus.[122] Šajos vārdos Bībeles pētnieki saskata arī akcentus no agrīnās draudzes liturģiskā izteiksmes veida. Apustulis Pāvils, citējot iestādīšanas vārdus, apstiprina, ka teksta liturģiskais formulējums ir ļoti agrīns.[123]

Lūkas aprakstā Pēdējam Vakarēdienam no 22. nodaļas 14. panta ir atšķirīgs saturs nekā Mateja un Marka aprakstā. Turklāt vietās, kur Lūka apraksta Marka evaņģēlijā minētos notikumus, perikopes ļoti precīzi saskan. Vienīgi Lūkam Jēzus eshatoloģiskais jeb laiku beigu skatījums ir pirms Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdiem.[124] Bībeles pētnieki uzskata, ka Lūka zināja Marka evaņģēlija saturu, taču izmantoja dažādus avotus un lieciniekus savā Kristus Evaņģēlija apkopojumā.[125] Lūkas apraksta īpatnība ir tajā, ka Svētajā Vakarēdienā minētais kauss jeb biķeris jau ir otrais pēc kārtas.[126]

---

[119] Mt 26:17-30; Mk 14:12-26; Lk 22:7-39; Jņ 13:1-30.
[120] Mt 26:17-19; Mk 14:12-16; Lk 22:7-13.
[121] Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk 22:21-23; Jņ 13:21-30.
[122] Mt 26:26-29; Mk 14:22-25. Sal. Lk 22:15-20.
[123] 1Kor 11:23-25.
[124] Lk 22:15-18.
[125] Lk 1:1-4.
[126] Lk 22:17, 20.

Jāņa evaņģēlija aprakstā ir divas daļas: 1) kāju mazgāšana[127] un 2) nodevēja atklāšana.[128] Kāju mazgāšana aprakstīta tikai Jāņa evaņģēlijā. Iespējams, apustulis Jānis to apraksta, lieliski zinot Pēdējā Vakarēdiena aprakstus citos evaņģēlijos un vienīgi pievienojot to, kas netika pateikts. Pēc Pēdējā Vakarēdiena Jānis izklāsta Jēzus atvadu runas.[129]

Ņemot vērā Jaunās Derības evaņģēlijus, *Svētā Vakarēdiena senākā daļa ir iestādīšanas vārdi*. Nodevēja pasludināšana visos evaņģēlijos ir t. s. garās versijas sastāvdaļa. Pārējie apraksti notikumiem pirms vai pēc Pēdējā Vakarēdiena, iespējams, skaidrojami kā atšķirīgi evaņģēlistu izmantotie avoti – mutiski, rakstiski avoti, pašu evaņģēlistu pieredze un aculiecinieku vēstītais.

Svētā Vakarēdiena apraksti kā patstāvīgi teksti

Tas, ka Svētā Vakarēdiena apraksti ļoti agrīni izplatījās kā atsevišķi, patstāvīgi teksti (ne tikai Jaunās Derības evaņģēliju kontekstā), visspilgtāk pierāda Pāvila 1. vēstules korintiešiem 11. nodaļa.[130] Apustulis Pāvils korintiešiem citē Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdus, apzīmējot tos ar *saņemšanu* un *nodošanu* (gr. *paralambánein* respektīvi gr. *paradidónai*).[131] Rabīniskajos tekstos šie ir tehniski jēdzieni, kas apzīmē mācības tālāknodošanu (ebr. *kābal*, "saņemt" respektīvi ebr. *māsar*, "nodot").[132] Tādējādi Pāvils uzsver, ka Svēto Vakarēdienu iestādījis pats Kristus. Līdzīgs piemērs aculiecinieku uzskaitījumam kristīgās mācības saņemšanā un nodošanā ir citviet Pāvila 1. vēstulē korintiešiem,[133] ko Bībeles pētnieki skaidro kā senākas, aramiešu valodā rakstītas ticības apliecības grieķisko formulējumu.

Citējot Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdus, apustulis Pāvils lieto savām vēstulēm neraksturīgu vārdu krājumu un stilu, kas liek domāt par ļoti agrīnu mutvārdu tradīciju. Piemēram, *Kristus miesa*[134] Pāvila vēstulēs parasti apzīmē

[127] Jņ 13:1-20.
[128] Jņ 13:21-30.
[129] Jņ 13:31-17:26.
[130] 1Kor 11:23-25.
[131] 1Kor 11:23.
[132] mPirkei Avot 1,1 (skat. www.sefaria.org).
[133] 1Kor 15:1-8.
[134] 1Kor 11:24.

draudzi.[135] Taču iestādīšanas vārdi liek domāt, ka šīs frāzes agrīnā nozīme ir Jēzus mācība par Svēto Vakarēdienu un ka mācība par draudzi jeb Baznīcu ir vēlīna, veidojoties no garīgās prakses, ka Kristus Baznīcas viens no vienojošajiem elementiem ir kopība Svētajā Vakarēdienā.

Arī Marka un Lūkas Pēdējā Vakarēdiena apraksti liek noprast, ka evaņģēlisti apraksta notikumu, kurā jau manāms liturģisks formulējums.

Viss iepriekš rakstītais liek secināt, ka Jēzus Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdi ir viena no senākajām Kristus Evaņģēlija daļām.

Liturģiskā ietekme Svētā Vakarēdiena tekstu formulējumos

Tas, ka Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdi cirkulējuši arī kā patstāvīgi teksti,[136] liek aplūkot to vistiešāko lietojumu – dievkalpojuma liturģiju. Apustulis Pāvils Svētā Vakarēdiena tekstam pievieno liturģisku piebildi: *"Cikkārt jūs no šīs maizes ēdat un no šā biķera dzerat, jūs pasludināt Kunga nāvi, tiekams viņš nāk."*[137] Šie Jēzus vārdi un sakramentālais noslēpums domāts *pasludināšanai*.

Jādomā, Svētā Vakarēdiena svinēšana notika tad, kad bija sacīts arī pasludinājums jeb spredikis (iespējams, Jņ 6:51c-58 vai līdzīgs teksts). Jēzus skaidrojums par maizi kā savu miesu[138] tieši sasaucas ar apustuļa Pāvila rakstīto korintiešiem. Tādējādi Jāņa evaņģēlija 6. nodaļas noslēgumu var lasīt kā Svētā Vakarēdiena spredikis.[139]

Jēzus Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdi noteica agrīnākās liturģiskās darbības. Frāze "ņēma maizi, pateicies lauza"[140] ir tehnisks jēdziens (lat. *terminus technicus*), apzīmējot galda lūgšanu.

---

[135] Rm 12:5; 1Kor 12:12-14, Ef 3:6; 4:15-16; 5:23; Kol 1:18, 24. Taču ir arī Rakstu vietas ar plašākām skaidrojuma iespējām, sal. Rm 7:4; 1Kor 10:16-17.
[136] 1Kor 11:23-25.
[137] 1Kor 11:26.
[138] Jņ 6:51c; 1Kor 11:24b.
[139] Jņ 6:53-58.
[140] 1Kor 11:23-24.

Pashas mielastā bija lūgšana pār neraudzēto maizi pirms pamatēdiena.[141] Mielasta dalībnieki galda lūgšanai pievienojās ar savu āmen.[142] Šai brīdī Jēzus Pēdējā Vakarēdienā skaidroja maizes nozīmi kā savu miesu. Vārdi par vīna nozīmi kā Kristus asinīm[143] apraksta pateicības lūgšanu pēc pamatēdiena,[144] pēc kura tika dzerts vīns no tā sauktā *svētības kausa*.[145] Mielasta dalībnieki lūgšanai pievienojas ar āmen.[146] Kamēr tika dzerts vīns, Jēzus Pēdējā Vakarēdienā teica vārdus par vīnu kā savām asinīm.

Kristīgā kulta jēdzieni Svētajā Vakarēdienā

Apustulis Pāvils Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdus iesāk svinīgā tekstā.[147] Frāze *Kungs Jēzus* raksturīga ticības apliecībām.[148] Frāze *naktī, kad viņš tapa nodots* runā par Dieva darbību gramatiski ciešamā kartā (lat. *passivum divinum*, "dievišķais pasīvs").[149] Darbības vārds *pateicies* (gr. *euharisteín*) kļuva par vienu no Svētā Vakarēdiena apzīmējumiem – Eiharistija (attiecībā uz maizi to lieto gan Lūka, gan Pāvils). Gan Marks, gan Matejs *pateicības lūgšanā* par maizi lieto senāku grieķu valodas vārdu (gr. *eulogeín*), taču attiecībā uz vīna kausu viņi lieto to pašu grieķu vārdu, kuru Pāvils un Lūka lieto par maizi (gr. *euharisteín*). Frāze *viņš ņēma arī biķeri* norāda uz liturģisku darbību, ņemot svētības kausu.[150]

Tādējādi manāmas skaidras līdzības starp Pāvila un Lūkas aprakstiem, kā arī starp Mateja un Marka aprakstiem. Atšķirības izmantotajos grieķu jēdzienos četros Jaunās Derības Svētā Vakarēdiena aprakstos var izskaidrot ar liturģijas ietekmi. Jēzus vārdi pār maizi un pār vīnu ir savstarpēji saistīti. Iestādīšanas vārdu apraksti Jaunajā Derībā rāda to, ka Pashas liturģijas nozīme burtiskā veidā nav Svētā

[141] mBerakhot 6,1.6 (skat. www.sefaria.org).
[142] b. Berakhot 47a,7-11 (skat. www.sefaria.org).
[143] Mt 26:27a; Mk 14:23a; Lk 22:20a; 1Kor 11:25a.
[144] mBerakhot 7,3; 8,8; b. Berakhot 50a,19 (skat. www.sefaria.org).
[145] 1Kor 10:16.
[146] mBerakhot 8,8 (skat. www.sefaria.org).
[147] 1Kor 11:23-25.
[148] Sal. Mt 16:16; Rm 10:9; 1Kor 12:3.
[149] Sal. Rm 4:25; Jes 53:4-5.
[150] 1Kor 10:16.

Vakarēdiena liturģijas nolūks. Netiek uzsvērtas vēsturiskā Pashas mielasta detaļas. Jo Svētā Vakarēdiena jēga ir pārlaicīga.

Tā kā ikdienā 1. gs. Palestīnā vīnu lietoja reti, Bībeles pētnieki uzskata, ka ikdienas maizes laušanā mācekļi agrīnajā draudzes posmā Svēto Vakarēdienu baudīja vienā elementā – ar maizi.[151]

Agapes mielasta un Svētā Vakarēdiena nošķiršana

Jaunās Derības laikā Svētais Vakarēdiens tika baudīts maltītes – tā sauktā agapes mielasta – ietvaros.[152] No 2. gs. vidus agapes mielasts tika nošķirts no Svētā Vakarēdiena.[153] Kristiešu apoloģēts Justīns Martirs (jeb Justīns Moceklis) 2. gs. vidū raksta, ka Svēto Vakarēdienu svinēja atsevišķi no agapes mielasta svētdienu rītos.[154] Liturģiski eiharistiskā lūgšana (ko saka pirms Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdiem) izveidojusies no pateicības lūgšanas pēc agapes mielasta.

Senākā kartība bija šāda: vispirms agapes mielasts, pēc tam – Svētais Vakarēdiens. Bet bija iespējama arī pretēja secība: Svētais Vakarēdiens – agapes mielasts, lai Svēto Vakarēdienu vienmēr baudītu skaidrā prātā, ko apstiprina ne tikai Jaunās Derības apokrifa *Apustuļu vēstule* (lat. *Epistula Apostolorum*) koptu teksts,[155] bet arī baznīctēvs Romas Hipolits 3. gs. savā darbā *Apustuliskā tradīcija* (lat. *Traditio Apostolica*).[156]

---

[151] Sal. 1Kor 11:25 (par kausu: *cikkārt jūs to dzerat*), 1Kor 11:24 un Lk 22:19 (par maizi: *to dariet, mani pieminēdami*).
[152] 1Kor 11:25.
[153] Jūd 12; *Epistula Apostolorum* 15. (26.), skat. Hrsg. Hugo Duensing, *Epistula Apostolorum nach dem äthiopischen und koptischen Texte*, Bonn, 1925, SS. 13-14. Minētais darbs *Epistula Apostolorum* (latv. *Apustuļu vēstule*) ir Jaunās Derības apokrifs, sarakstīts ap140.-170. g. pēc Kr., iespējams, oriģināli grieķu valodā. 1895. g. tika atrasts daļējs manuskripts koptu valodā, 1913. g. tika atrasts pilnīgāks manuskripts etiopiešu valodā; darbs apstiprina ortodoksās kristietības doktrīnas, nosodot gnosticismu un dokētismu.
[154] Justīns Martirs (100.-165. g.), *Apoloģija I* 67.3-7 (skat. Denis Minns and Paul Parvis, *Justin, Philosopher and Martyr: Apologies*, Oxford University Press, 2009, pp. 258-261).
[155] *Epistula Apostolorum* 15. (26.), skat. Hrsg. Hugo Duensing, *Epistula Apostolorum nach dem äthiopischen und koptischen Texte*, Bonn, 1925, SS. 13-14.
[156] Romas Hipolits (170.-235. g.), *Apustuliskā tradīcija* 29,1 (skat. Ed. Gregory Dix and Henry Chadwick, *The Treatise on the Apostolic Tradition of St. Hippolytus of Rome*, Routledge, 2006, pp. 55-56). Daļa 21. gs. pētnieku apšauba Romas Hipolitu kā *Apustuliskās tradīcijas* autoru, lai gan darbs Baznīcas vēsturiskās prakses izpētē kopumā tiek ļoti augstu vērtēts.

Didahē jeb Divpadsmit apustuļu mācība[157] runā par diviem mielastiem: 1) agapes mielastu ar lūgšanu pirms un pēc tā;[158] 2) Svētā Vakarēdiena mielastu.[159] Jo Svētais Vakarēdiens šādā secībā nekad nav svinēts: vispirms vīns, pēc tam maize.[160] Lūgšana pirms Svētā Vakarēdiena sveicina pie mums nākošo Kungu.[161]

Par agrīnajiem kristiešiem Apustuļu darbi liecina, ka viņi ikdienā pulcējās uz dievkalpojumiem, kurus veidoja sadraudzība, maizes laušana un lūgšana.[162] Kopībā tika aplūkota apstuļu mācība.[163] Svētā Vakarēdiena liturģijā tika dziedāti psalmi,[164] tai skaitā sacītas nakts lūgšanas.[165] Pirmie kristieši Tā Kunga mielastu sauca par *maizes laušanu*.[166] Vēstulē romiešiem ar sadraudzību jeb kopību (gr. *koinōnía*) domāta ziedošana un ziedojumu vākšana.[167] Taču sadraudzību var saprast arī kā *galda kopību*.[168] Ja Apustuļu darbu 2. nodaļā ar sadraudzību apzīmē agapes mielastu, tad maizes laušana tur apzīmē Svēto Vakarēdienu pēc tā.[169] *Maizes laušana* nebija tikai maizes izdalīšana, bet viss Svētā Vakarēdiena mielasts, tai skaitā lūgšanas. Arī no 1. vēstules korintiešiem noprotams, ka pirmdraudze jau agrīni nodalīja agapes mielastu no Svētā Vakarēdiena.[170] Tāpēc apustulis Pāvils izsalkušajiem iesaka paēst mājās.[171]

Lūka apraksta, ka Jēzus pēc maltītes ņēma kausu.[172] Jādomā, jau šeit iezīmējas tradīcija, ka gan maizes laušana, gan biķera svētīšana notiek pēc agapes mielasta.

---

[157] Didahē jeb Divpadsmit apustuļu mācība, 9. un 10. nodaļa (skat. Ed. & transl. by Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers, Volume I*, in: *Loeb Classical Library*, Harvard University Press, 2003, pp. 430-433).
[158] Did 9,1-10,5.
[159] Did 10,6-7.
[160] Did 9,2-4.
[161] Did 10,6.
[162] Apd 2:42, 46.
[163] Apd 20:7; Justīns Martirs, *Apoloģija* I 67.4 (skat. Denis Minns and Paul Parvis, *Justin, Philosopher and Martyr: Apologies*, Oxford University Press, 2009, pp. 258-260).
[164] Apd 2:46-47.
[165] Apd 12:6, 12.
[166] Apd 2:42, 46; 20:7, 11.
[167] Rm 15:26.
[168] Sīr 6:10; Tob 2:2; 1Kor 10:18, 20.
[169] Lk 24:35.
[170] 1Kor 11:17-34.
[171] 1Kor 11:34.
[172] Lk 22:20.

Agrīno kristiešu Pashas svētki

Kā jau minēts iepriekš, *kvartodecimāni* saglabāja Pashas atzīmēšanu naktī no 14. uz 15. nīsānu. Saskaņā ar baznīctēvu Cēzarejas Eisebiju kvartodecimāni pārtrauca gavēni līdz ar jūdu Pashas svētkiem.[173]

Atklājot jau iepriekš minēto darbu *Apustuļu vēstule* (lat. *Epistula Apostolorum*), tomēr noskaidrojās, ka kvartodecimāni gavēni pārtrauca vien Pashas svētku naktī līdz ar pirmo gaiļu dziedāšanu, tas ir, ap plkst. trijiem naktī.[174] Agrīnajos laikos Kristus Baznīcā tā bija izplatīta tradīcija Svēto Vakarēdienu svinēt Lieldienu naktī ap plkst. trijiem, par to liecina Aleksandrijas Klements 2./3. gs.,[175] Romas Hipolits 2./3. gs.,[176] Aleksandrijas Dionīsijs 3. gs.,[177] nezināma autora darbs *Apustuļu mācība* (lat. *Didascalia Apostolorum*) 3. gs.,[178] nezināma autora darbs *Apustuļu konstitūcijas* (lat. *Constitutiones Apostolorum*) 4. gs.[179] un Cēzarejas Eisebijs 3./4. gs.[180]

Ļoti apjomīgs un izsmeļošs ir Joahima Jeremiasa skolnieka Bernharda Lozes (1928-1997) pētījums par kvartodecimāniem.[181] B. Loze kvartodecimānu kristīgo tradīciju raksturo šādi: 1) kamēr jūdi 14./15. nīsāna naktī svinēja Pashu, kristīgā draudze gavēja par Israēlu; 2) nakts dievkalpojuma laikā lasīja 2. Mozus grāmatas 12. nodaļu un to skaidroja; 3) ap trijiem naktī pārtrauca gavēni, svinēja agapes mielastu un Svēto Vakarēdienu.

---

[173] Cēzarejas Eisebijs, *Baznīcas vēsture/Eklēsiastikē historía* 5,23.1-4 (skat. *Eusebius' Ecclesiastical History: Complete and Unabridged*, transl. Christian Frederic Crusé, Hendrickson Publishers, printed 2004 (ed. of 1998), p. 181).

[174] *Epistula Apostolorum* 15. (26.), skat. Hrsg. Hugo Duensing, *Epistula Apostolorum nach dem äthiopischen und koptischen Texte*, Bonn, 1925, SS. 13-14.

[175] Hrsg. Otto Stählin, *Clemens Alexandrinus, dritter Band,* in: *Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte*, Bd. 17, Leipzig, 1909, S. LIII.

[176] Romas Hipolits, *Apustuliskā tradīcija* 20,9-21,1 (skat. Ed. Gregory Dix and Henry Chadwick, *The Treatise on the Apostolic Tradition of St. Hippolytus of Rome*, Routledge, 2006, pp. 32-33).

[177] Ed. Charles Lett Feltoe, *The Letters and Other Remains of Dionysius of Alexandria*, Cambridge University Press, 1904, pp. 94, 100-102.

[178] Übers. Hans Achelis und Johannes Flemming, *Die ältesten Quellen des orientalischen Kirchenrechts; zweites Buch: Die syrische Didaskalia*, Leipzig, 1904, SS. 111-112.

[179] *Apustuļu konstitūcijas* 5,18-19, skat. Transl. Irah Chase, *The Work Claiming to be the Constitutions of the Holy Apostles*, New York, Philadelphia, 1848, pp. 125-127.

[180] Cēzarejas Eisebijs, *Baznīcas vēsture/Eklēsiastikē historía* 2,17.21-22 (skat. *Eusebius' Ecclesiastical History: Complete and Unabridged*, transl. Christian Frederic Crusé, Hendrickson Publishers, printed 2004 (ed. of 1998), p. 54).

[181] Bernhard Lohse, *Passafest der Quartadecimaner*, C. Bertelsmann Verlag Gütersloh, 1953, 148 S.

Kvartodecimānu uzsvars Lieldienās bija gaidīt Kristus otro atnākšanu (adventu). Jūdi ticēja, ka Mesija (Kristus) nāks Pashas svētkos.[182] Tam ticēja arī kādi agrīnie kristieši, piemēram, 4. gs. baznīctēvs Hieronīms, savā Mateja evaņģēlija komentārā par Mt 25:6 sasaistot Kristus ierašanos naktī pie desmit jaunavām ar Kristus otro atnākšanu Lieldienu naktī.[183]

Kvartodecimāni mēdza gaidīt Kristu līdz trijiem naktī. Ja Kristus neatnāca redzamā veidā, kā bija solījis Jaunās Derības evaņģēlijos, draudze sāka galda kopību.

Kvartodecimānu prakse atbalsojas Lk 22:15-20. Jēzus atsakās ēst un dzert, lai varētu baudīt mielastu, kad nāks Dieva valstība un piepildīsies Kristus otrā atnākšana. Tādējādi pirmkristiešiem Pashas gavēnis sakņojas Jēzus atturībā no ēdiena un dzēriena.[184] Patiesi, sākotnēji noteicošais bija nevis liturģija, bet gan Jēzus vārdi un rīcība. Taču vēlāk arī liturģijai bija sava ietekme.

Svēto vārdu nosargāšana

1. Ezoterikas fons

Jāņa evaņģēlija 13. nodaļā Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdu nav, lai gan tāpat kā sinoptiskajos evaņģēlijos stāstu turpina gājiens uz Getzemeni. Iespējams, tas ir bijis mēģinājums nosargāt *svētos vārdus*.

Garīgās prakses un zināšanas senlaikos daudzviet bija ierobežotas pieejamības informācija. Piemēram, Jozefs Flāvijs min, ka esēņi vien pēc gada pārbaudes saņēma ūdens šķīstīšanas rituālu, vēl pēc diviem gadiem – uzņemšanu kustībā.[185] Taču Kumrānas teksti min, ka kopējais pārbaudes laiks bija mazāks – divi gadi.[186] Uzņemot kustībā, kandidātam bija jāzvēr, ka viņš neizpaudīs garīgās

[182] Mekhilta DeRabbi Yishmael Ex 12:42 (skat. www.sefaria.org).
[183] Jacques-Paul Migne, *Patrologia Latina*, Tomus XXVI, 1845, pp. 184-185.
[184] Kipras Epifānijs, *Panarion* 70,11.3 *(Panarion*, *burt.* 'maizes grozs', vēlākajos tulkojumos darbam tiek dots nosaukums *Pret herēzēm*); skat. *The Panarion of Epiphanius of Samalis*, *Books II and III*, 2nd ed., transl. Frank Williams, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2013, p. 423.
[185] Jozefs Flāvijs *Jūdu karš/De bello Judaico* 2,137-138 (skat. *Josephus with an English Translation in Nine Volumes*, Vol. II, The Loeb Classical Library, transl. Henry St. John Thackeray, 1956, pp. 374-377).
[186] Nāves jūras tīstokļi jeb Kumrānas teksti no 1QS VI,12-23 (skat. Ed. Florentino Garcia Martinez, transl. Wilfred G. E. Watson, *The Dead Sea scrolls translated: the Qumran texts in English*, 2nd ed., Brill, 1994, p. 10).

zināšanas.[187] Mācību teksti esēņiem ietvēra gan medicīnas, gan alķīmijas zināšanas.[188] Esēņu klosterbrāļi izvirtušajiem līdzpilsoņiem (lajiem) nedrīkstēja mācīt pat Toras (Bauslības) gudrības.[189] Tāpat citādas ticības piederīgie nedrīkstēja spert savu kāju esēņu klosterī.[190] Klosterbrāļi pat maltītes ieturēja pilnīgā klusumā.[191]

Esēņi kā viens no ekstrēmākajiem piemēriem 1. gs. garīgajai kustībai norāda uz to, ka garīgās zināšanas varēja tikt slēptas līdzīgi ezoteriskajām.

Piemēram, Vecās Derības apokaliptiskie teksti zināšanas cenšas nodot tēlu un simbolu valodā.[192] Gan baznīctēvs Origens 2./3. gs.,[193] gan Talmuds[194] apliecina, ka apkārt cirkulēja arī apokaliptiski, noslēpumaini garīgie teksti.

Pat Jēzus par rakstu mācītājiem izsakās, ka viņi ir *"piesavinājušies atziņas atslēgas"*.[195] Līdz pat 2. gs. jūdu rabīni sargājās pierakstīt garīgās zināšanas, cerot, ka tādējādi tās nenonāks pagānu rokās.[196] Rabīni min tēmas, kuras apsprieda ļoti ierobežotā cilvēku lokā, piemēram, par incestu, pasaules radīšanu, dievišķo būtību,[197] kosmosa uzbūvi un pēcnāves dzīvi.[198]

---

[187] Jozefs Flāvijs *Jūdu karš/De bello Judaico* 2,141-142 (skat. *Josephus with an English Translation in Nine Volumes*, Vol. II, The Loeb Classical Library, transl. Henry St. John Thackeray, 1956, pp. 376-377).
[188] Jozefs Flāvijs *Jūdu karš/De bello Judaico* 2,136 (skat. *Josephus with an English Translation in Nine Volumes*, Vol. II, The Loeb Classical Library, transl. Henry St. John Thackeray, 1956, pp. 374-375).
[189] Nāves jūras tīstokļi jeb Kumrānas teksti no 1QS IX,17 (skat. Ed. Florentino Garcia Martinez, transl. Wilfred G. E. Watson, *The Dead Sea scrolls translated: the Qumran texts in English*, 2nd ed., Brill, 1994, p. 14).
[190] Jozefs Flāvijs *Jūdu karš/De bello Judaico* 2,129 (skat. *Josephus with an English Translation in Nine Volumes*, Vol. II, The Loeb Classical Library, transl. Henry St. John Thackeray, 1956, pp. 372-373).
[191] Jozefs Flāvijs *Jūdu karš/De bello Judaico* 2,133 (skat. *Josephus with an English Translation in Nine Volumes*, Vol. II, The Loeb Classical Library, transl. Henry St. John Thackeray, 1956, pp. 372-375).
[192] Dan 8:26; 12:4, 9.
[193] Origena Komentārs par Mt 23:37-39; skat. Erich Klostermann unter Mitwirkung von Ernst Benz, *Origenes, elfter Band,* in: *Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte*, Bd. 38, Leipzig, 1933, SS. 50-51.
[194] b. Bava Metzia 92a, 8 (skat. www.sefaria.org).
[195] Lk 11:52.
[196] Pesikta Rabbati 5,1 (skat. www.sefaria.org). Šeit ir atbilstošais angļu tulkojums ebreju tekstam: Ed. Leon Nemoy, transl. William G. Braude, *Pesikta Rabbati*, Yale Judaica Series, Vol. 18, Yale University Press, 1968, pp. 91-94.
[197] Rabīniskajos tekstos šeit ir atsauce uz *kaujas ratiem* (ebr. *merkāvā*), ar ko apzīmē dievišķās būtības atklāsmi Ech 1:1-28.
[198] mChagigah 2,1; Tosefta Chagigah 2,1 (skat. www.sefaria.org).

Baznīctēvs Origens min, ka, piemēram, radīšanas stāstu,[199] jaunā tempļa aprakstu[200] un Vecās Derības grāmatu *Dziesmu dziesma* jāskaidro vien garīgi nobriedušajiem.[201]

Jaunajā Derībā mūsu Glābēja Jēzus pasludinājumā ir arī ezoteriski akcenti un temati, par kuriem viņš runā tikai šaurākā mācekļu lokā:

1) par to, ka Jēzus ir Mesija jeb Kristus,[202] lai gan Jēzus pats to darīja sinedrijā;[203]

2) par gaidāmajām Kristus ciešanām;[204]

3) par laiku beigām;[205]

4) par atsevišķām lietām Jēzus izteicās skopi – par einuhiem,[206] par tempļa nopostīšanu un uzcelšanu;[207]

5) par dažām mācības daļām, kas ir noslēpumainas.[208]

Arī agrīnie kristieši garīgās zināšanas neuztvēra vieglprātīgi, sevi uzlūkodami kā *"Dieva noslēpumu namturus"*.[209] Atklāsmes grāmata caurcaurēm izsakās noslēpumainos tēlos.[210] Arī apustulis Pēteris *caur puķēm* Romu sauc par Bābeli.[211]

Piemēram, kristoloģija bija noslēpums.[212] To var novērot arī agrīnākajos Marka evaņģēlija manuskriptos, kas beidzas ar Mk 16:8,[213] iespējams, nevēloties vairāk izklāstīt par augšāmceltā Jēzus gaitām mācekļu vidū.

Dievišķās būtības apraksti tika izklāstīti, rūpīgi pārdomājot, kad un kā tos pasniegt ļaudīm un vai vispār tos ir iespējams izteikt vārdos.[214] Piemēram, apustulis

---

[199] 1Moz 1-2.
[200] Ech 40-47.
[201] Origena prologs *Dziesmu dziesmai*; skat. Hrsg. W. A. Baehrens, *Origenes, achter Band,* in: *Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte*, Bd. 33, Leipzig, 1925, S. 62.
[202] Mt 16:20; Mk 8:30; Lk 8:21.
[203] Mt 26:63-64; Mk 14:61-62; Lk 22:67-69.
[204] Mk 8:31-32; 9:31-32; 10:32-34.
[205] Mk 13:3.
[206] Mt 19:12.
[207] Mk 14:58.
[208] Mt 10:27; Mk 4:22-25.
[209] 1Kor 4:1.
[210] Atkl 10:7; 13:18.
[211] 1Pēt 5:13.
[212] Ebr 5:11-6:8 skaidro pamatpatiesības kristīgās ticības sākumposmā esošajiem; Ebr 7:1-10:18 padziļināti skaidro Dieva atklāsmi garīgi nobriedušajiem Jēzus mācekļiem, jo īpaši skaidro kristoloģiju.
[213] Skat. *The Greek New Testament with Dictionary,* 5th Revised Edition, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2014, pp. 188-190; Joel F. Williams, *Literary Approaches to the End of Mark's Gospel*, The Journal of the Evangelical Theological Society, 42/1, March 1999, pp. 21–35.
[214] 2Kor 12:1-10.

Pāvils apraksta vīziju paradīzē, par ko bija klusējis četrpadsmit gadus.[215] Secinājums ir tiešs: piedzīvotais nav izsakāms cilvēku vārdos, un to *"cilvēkam nav ļauts izteikt"*.[216]

Svēto vārdu nosargāšana

2. Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdu nosargāšana no profanācijas

Senbaznīcā jau agrīni nodalīja agapes mielastu no Svētā Vakarēdiena mielasta, jo agapes mielastā varēja ierasties nekristieši.[217] Tādējādi svētums tika nošķirts no profanācijas.

Lai gan Lūka savā evaņģēlijā izklāsta gan Svētā Vakarēdiena norisi, gan iestādīšanas vārdus, Apustuļu darbos viņš to apraksta vien kā *maizes laušanu*.[218] Nekristieši un nezinātāji šādu izteiksmes veidu neuztvertu. Arī Vēstule ebrejiem, visticamāk, nepieskaita Svēto Vakarēdienu pie kristīgās mācības pamatpatiesībām.[219]

Bagātīgi šo jautājumu izklāsta Didahē jeb Divpadsmit apustuļu mācība jau savā saturiskajā struktūrā.[220] Kristīgās pamatpatiesības tiek aplūkotas 1.-6. nodaļā, norādījumi par Kristību – 7. nodaļā, kam seko gavēnis, lūgšana (tai skaitā Tēvreize), mielasti, baznīcas kārtība un disciplīna (8.-15. nodaļa). Jādomā, par Tēvreizi un Svēto Vakarēdienu kristāmajiem vēl nemācīja. Iepriekš tika norādīts, ka Didahē apskata divus mielastus: agapes mielastu ar lūgšanu pirms un pēc tā[221] un Svētā Vakarēdiena liturģiju, to apzīmējot ar vārdu *pateicība* jeb *Eiharistija*.[222] Taču nekas netiek pateikts, kā šo liturģiju noturēja.

---

[215] 2Kor 12:2.
[216] 2Kor 12:4.
[217] 1Kor 14:23-25.
[218] Apd 2:42, 26; 20:7, 11.
[219] Sal. Ebr 6:1-8. Taču Vēstules ebrejiem pētnieku vidū nav vienprātības par frāzes *baudījuši debesu dāvanas* skaidrojumu (Ebr 6:4), jo tā varētu būt netieša norāde uz Svēto Vakarēdienu, tāpēc ka bibliski *baudīšana* var nozīmēt ne tikai 'garīgu pieredzi' plašākā nozīmē, bet arī 'līdzdalību mielastā' šaurākā nozīmē. Joahims Jeremiass, ļoti iespējams, pārstāv skaidrojumu, kurā Ebr 6:1-8 nav nekādas atsauces uz Svēto Vakarēdienu.
[220] Ed. & transl. by Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers, Volume I*, in: *Loeb Classical Library*, Harvard University Press, 2003, 443 pages).
[221] Did 9,1-10,5 (skat. Ed. & transl. by Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers, Volume I*, in: *Loeb Classical Library*, Harvard University Press, 2003, pp. 430-433).
[222] Did 10,6-7 (skat. Ed. & transl. by Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers, Volume I*, in: *Loeb Classical Library*, Harvard University Press, 2003, pp. 432-433).

Nostiprinājās tendence nekristiešus, ķecerus un nekristītos katehūmenus norobežot no kristīgās sadraudzības kodola – mielasta jeb Altāra Sakramenta.[223] Justīns Martirs 2. gs. vidū min, ka Svētajā Vakarēdienā piedalījās vien kristītie.[224] Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdus Justīns Martirs min īsā formā.[225] Romas Hipolits savā darbā *Apustuliskā tradīcija* koptu tekstā pavisam tieši min, ka *"neticīgajiem tas nav jāuzzina"*.[226] Ar laiku nostiprinājās prakse, ka arī agapes mielastā piedalījās vien kristītie.[227]

Jaunās Derības pētnieki uzskata, ka Svētā Vakarēdiena detalizēts apraksts Jāņa evaņģēlijā nav tieši šīs tendences dēļ.

Kopsavilkums

Dievkalpojuma liturģija ir ietekmējusi Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdu formulējumus. Jaunajā Derībā Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdi, ļoti iespējams, jau ir liturģisko formu variants. Turklāt jāņem vērā, ka baznīctēvu darbu citātos iestādīšanas vārdi daudzviet izteikti brīvi vai nepilnīgi, un tāpēc grūti pateikt, kāda bijusi konkrēto vietējo draudžu prakse. Kopš Reformācijas neparasta ir arī evaņģēliski luteriskās Baznīcas prakse, kas liturģijā un kristīgajā mācībā nelieto atsevišķu Bībeles Rakstu vietu Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdu pasludināšanā, bet gan harmonizāciju no visām Jaunās Derības Rakstu vietām. Tā ir ļoti sena prakse, piemēram, redzama jau 1529. g. izdotajā Dr. Mārtiņa Lutera *Mazajā katehismā*, kas lielākoties tiek paturēta luteriskajā liturģijā.[228]

---

[223] 2Pēt 2:13; Jūd 12.
[224] Justīns Martirs, *Apoloģija* I 66.1 (skat. Denis Minns and Paul Parvis, *Justin, Philosopher and Martyr: Apologies*, Oxford University Press, 2009, pp. 256-257).
[225] Justīns Martirs, *Apoloģija* I 66.3 (skat. Denis Minns and Paul Parvis, *Justin, Philosopher and Martyr: Apologies*, Oxford University Press, 2009, pp. 256-257).
[226] Romas Hipolits, *Apustuliskā tradīcija* 21,40 (skat. Paul Bradshaw, Maxwell E. Johnson, and L. Edward Phillips, *The Apostolic Tradition: A Commentary*, Hermeneia, Augsburg Fortress, 2002, p. 124; Hrsg. und Übers. Walter Till und Johannes Leipoldt, *Der koptische Text der Kirchenordnung Hippolyts*, Akademie-Verlag, Berlin, 1954, S. 25).
[227] Did 9,5 (skat. Ed. & transl. by Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers, Volume I*, in: *Loeb Classical Library*, Harvard University Press, 2003, pp. 430-431).
[228] Martin Luther, *Der Kleine Catechismus. Fuer die gemeyne Pfarherr vnd Prediger*, Marburg, 1529 (sal. kritisko M. Lutera darbu Veimāras izdevumu WA 30/1,314-317). Latviski: Mārtiņš Luters, *Mazais katehisms*, Luterisma mantojuma fonds, 2006, 23.-24. lpp.

Protams, ir arī lietas, kas nav liturģijas ietekmētas. Piemēram, Tā Kunga mielasts kristiešiem jau izsenis saistīts ar lūgšanām, Svēto Rakstu lasījumiem un skaidrojumiem jeb mācību. Taču Pashas tradīcijas netiek burtiski saglabātas, piemēram, svinot Svēto Vakarēdienu ikdienā vai reizi nedēļā. Un ļoti agrīni izveidojas tradīcija Svēto Vakarēdienu saistīt ar iepriekšēju atsacīšanos un gavēni.

3. lekcija (10.11.2023. pl. 18:30)

Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdi Jaunajā Derībā.

Nedaudz atšķirīgo tekstu salīdzinājums un senākās versijas meklējumi.

Hronoloģiskā uzrakstīšanas secība

1. Literāri Pāvila versija[229] ir senākais teksts, iespējams, sarakstīts 54. gada pavasarī.

2. Marka un Mateja versijas ir savstarpēji tuvas. Pētnieki uzskata, ka pirmā sarakstīta Marka versija.[230] Mateja versija[231] atkārto Marka versiju ar nelielām atšķirībām.

3. Lūkas versija.[232]

4. Jāņa versija par maizi.[233]

Lūkas versijas manuskriptu atšķirības

Bībeles manuskriptos ir divi dažāda garuma teksti Lūkas versijai (Lk 22:15-20):

a) *īsā versija*, kas beidzas ar Lk 22:19a "mana miesa";

b) *garā versija*, kas ietver visu tekstu Lk 22:15-20.

Lielākā daļa grieķu manuskriptu (izņemot kodeksu D jeb *Codex Bezae* no 5. gs.) liecina par labu garajai versijai. To apstiprina arī visu baznīctēvu liecības, piemēram, Justins Martirs,[234] un agrīnie tulkojumi (Vulgātas latīņu [4./5. gs.], Pešitas sīriešu [5. gs.], armēņu, gruzīnu, etiopiešu valodā). Bez kodeksa D teksts Lk 22:19b-20 iztrūkst arī sensīriešu tulkojumā no 5. gs. (t. s. *Vetus Syra*) un vairākos senlatīņu manuskriptos no 4./5. gs. un 13. gs.[235]

---

[229] 1Kor 11:23-25.
[230] Mk 14:22-25.
[231] Mt 26:26-29.
[232] Lk 22:15-20.
[233] Jņ 6:51c.
[234] Justīns Martirs, *Apoloģija* I 66.3 (skat. Denis Minns and Paul Parvis, *Justin, Philosopher and Martyr: Apologies*, Oxford University Press, 2009, pp. 256-257).
[235] Senlatīņu manuskriptos *a, d, ff2, i, l* (skat. *The Greek New Testament with Dictionary*, 5th Revised Edition, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2014, pp. 287-288; Hrsg. Adolf Jülicher, *Itala: das Neue Testament in altlateinischer Überlieferung*, Bd. 3 [Lucas-Ev.], Walter de Gruyter, Berlin, 1954, S. 243).

Salīdzinot grieķu manuskriptu kodeksu D ar citiem grieķu manuskriptiem, daudzās vietās, kur tas saīsina Lūkas evaņģēlija tekstu, garais teksts vienmēr izrādījies oriģināls. Iespējams, tas noticis ap 150. g., vēloties Lūkas evaņģēlija tekstu tuvināt Mateja un Marka evaņģēlija tekstam.

Tādējādi garā versija Lk 22:15-20 uzskatāma par oriģinālu jeb sākotnēju. Nedaudz savdabīgais vārdu krājums un gramatika Lk 22:19b-20 liek domāt, ka runa ir par liturģisku tekstu. Piemēram, grieķu tekstā par mācekļiem burtiski izlietas nevis asinis, bet biķeris. Taču saturiski ir skaidrs, ka šeit sinonīmu veidā tiek apzīmēti visi trīs: asinis, vīns un biķeris. Līdzības starp Lūkas un Pāvila versiju, visticamāk, skaidrojamas ar agrīnām mutiskām liecībām, jo mūsu rīcībā nav senāku rakstisku avotu par Jaunās Derības manuskriptiem.

Pētnieki īsās versijas izcelšanos skaidro ar vēlmi nosargāt svētos vārdus no profanācijas. Iespējams, tas noticis 2. gs. vidū, bet grieķu kodekss D 5./6. gs. vienkārši liecina par šādas rakstiskas versijas esamību.

Nedaudz atšķirīgo tekstu salīdzinājums

1Kor 11:23-25	Mk 14:22-25	Mt 26:26-29	Lk 22:15-20	Jņ 6:51c
Jo no Kunga es saņēmu, ko arī esmu jums nodevis tālāk – ka Kungs Jēzus tajā naktī, kad viņš tapa nodots, ņēma maizi, pateicies lauza un sacīja: tā ir mana miesa, dota par jums, to dariet, mani pieminēdami. Tāpat viņš ņēma arī biķeri pēc mielasta, sacīdams: šis biķeris ir jaunā derība manās asinīs, to dariet, cikkārt jūs to dzerat, mani pieminēdami!	Jēzus, viņiem ēdot, ņēma maizi, svētīja to, lauza un deva tiem, sacīdams: "Ņemiet, tā ir mana miesa!" Viņš ņēma biķeri, pateicās un deva to viņiem. Un visi dzēra no tā. Un viņš tiem sacīja: "Šīs ir manas jaunās derības asinis, kas tiek izlietas par daudziem. Patiesi es jums saku: es vairs nedzeršu no vīnakoka augļiem līdz tai dienai, kad es no tiem atkal dzeršu Dieva valstībā."	Mielasta laikā Jēzus ņēma maizi, svētīja, lauza un deva to saviem mācekļiem, sacīdams: "Ņemiet un ēdiet, tā ir mana miesa." Viņš, paņēmis biķeri, pateicās un deva to viņiem, sacīdams: "Dzeriet visi no tā, tās ir manas jaunās derības asinis, kas par daudziem tiek izlietas grēku piedošanai. Es jums saku: es vairs nedzeršu no šiem vīnakoka augļiem līdz tai dienai, kad es kopā ar jums to no jauna dzeršu sava Tēva valstībā."	Viņš tiem sacīja: "Kā es ilgojos kopā ar jums ēst šo Pashu pirms savām ciešanām, jo es jums saku: es to vairs neēdīšu, tiekams tas piepildīsies Dieva valstībā." Un, paņēmis biķeri un pateicies, viņš sacīja: "Ņemiet to un sadaliet savā starpā, jo es jums saku: kopš šā brīža es no vīnakoka augļiem vairs nedzeršu, tiekams nāks Dieva valstība." Paņēmis maizi un pateicies, viņš lauza to un deva viņiem, sacīdams: "Šī ir mana miesa, kas par jums tiek dota; to dariet, mani pieminēdami." Tāpat viņš ņēma arī biķeri, kad viņi bija paēduši, un teica: "Šis biķeris ir jaunā derība manās asinīs, kas par jums tiek izlietas."	"Bet maize, ko es došu par pasaules dzīvību, ir mana miesa."

I. *Skats uz Debesu mielastu jeb eshatoloģiskā (laiku beigu) perspektīva.*[236]

Pāvils uz laiku beigu perspektīvu norāda ar frāzi "tiekams viņš nāk".[237] Lūkas versija no Marka/Mateja versijas atšķiras ar to, ka viņš Debesu mielastu ataino sākumā, pārējie sinoptiskie evaņģēliji – beigās. Lūka beigu laiku mielastu piemin divreiz.[238]

Debesu mielastam ir semītisks raksturs, uz ko norāda: 1) tiek ēsta Pasha, 2) tiek dzerts no vīnakoka augļiem, 3) notiek piepildīšanās Dieva valstībā.[239] Protams, Jaunās Derības teksts ir rakstīts grieķiski, tāpēc gramatiski tajā tiek lietoti grieķu valodai raksturīgi izteiksmes līdzekļi.

II. *Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdi.*

Lūkas un Pāvila versijas ir līdzīgas: a) uz maizi attiecināta frāze "par jums" (gr. *hipèr himōn*), b) par maizi pievienota frāze "to dariet, mani pieminēdami" (gr. *eis tēn emēn anámnēsin*), c) vīns tiek dots "pēc mielasta"/"kad viņi bija paēduši" (gr. *metà to deipnēsai*).

Arī Jāņa versija ir tuva Lūkas/Pāvila versijai, lietojot frāzi, ka maize dota "par pasaules dzīvību" (gr. *hipèr tēs tū kósmū zōēs*).[240] Savukārt arī Mateja un Marka versijas ir savstarpēji līdzīgas grieķu tekstā.

<u>Iestādīšanas vārdi par maizi.</u>

Visos sinoptiskajos evaņģēlijos un Pāvila versijā kopīga ir frāze "tā ir mana miesa".

Tekstu versijās atrodamo atšķirību salīdzinājums:

A. Tiek aicināts maizi "ņemt" (Mateja/Marka versija) un "ēst" (Mateja versija). Vārds "ņemiet" Lūkas versijā parādās par biķeri, aprakstot Debesu mielastu.[241]

B. Izteiksmes līdzeklis "par". Tas 2. personā ("par jums") atrodams Pāvila/Lūkas versijā. (Attiecībā uz maizi šādu vārdu nav Mateja/Marka versijā.) Pāvils grieķu tekstā lieto nedaudz grūti saprotamu frāzi "par jums", tai

[236] Mk 14:25; Mt 26:29; Lk 22:15-18.
[237] 1Kor 11:26.
[238] Lk 22:16, 18.
[239] Lk 22:15-18.
[240] Jņ 6:51c.
[241] Lk 22:17.

nepievienojot darbības vārdu.[242] Šāds izteiksmes veids ir arī citviet Vēstulēs korintiešiem.[243] Tas, ka izteiksmes veids ir grūti saprotams, liecina agrīnas manuskriptu variācijas 1Kor 11:24, šeit liekot klāt divdabjus: 1) "par jums *lauzta*" (gr. *klōmenon* no *kláō*), 2) "par jums *lauzta gabalos jeb drupināta*" (gr. *triptómenon* no *tríptō*), 3) "par jums *dota*" (gr. *didómenon* no *dídōmi*).[244] Mateja/Marka versijā iestādīšanas vārdos par vīnu tiek lietota frāze "par daudziem" (gr. *perì pollōn* respektīvi *hipèr pollōn*). Īpatnēji, ka Mateja/Marka versijā nav nekāda turpinājuma vai paskaidrojuma vārdiem par maizi kā Jēzus miesu. Pestīšanas nozīme izteikta tikai vārdos par biķeri.

C. Atkārtošanas pavēle. Tā ir tikai Pāvila/Lūkas versijā. Iespējams, tas nav vissenākais formulējums grieķiski.

D. Kopula jeb saitiņa "ir". Par maizi lietota visās piecās versijās. Par vīnu trūkst Lūkas versijā.

Iestādīšanas vārdi par vīnu.

Pāvila/Lūkas versijā ar nelielām vietniekvārdu variācijām par biķeri rakstīts: "Šis biķeris ir jaunā derība manās asinīs." Mateja/Marka versijā teikts, ka "tās ir manas derības asinis".[245] Jebkurā gadījumā Jēzus pēc būtības par savām asinīm sauc nevis biķeri, bet tajā esošo sarkanvīnu. Attiecībā uz derības formulējumu Mateja/Marka versija tuva Vēstules ebrejiem formulējumam, kur sacīts, ka "šīs ir tās derības asinis, ko Dievs ar jums ir noslēdzis".[246] Attiecībā uz asiņu baudīšanu uzturā jūdiem tas bija tabu.[247] Samērā sarežģītais Pāvila/Lūkas versijas formulējums

[242] Gr. *tò hipèr himōn*, 1Kor 11:24.
[243] 2Kor 7:12; 9:3.
[244] *The Greek New Testament with Dictionary,* 5th Revised Edition, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2014, p. 574. Bībeles 2012. g. latviskojumā iets "vieglākais ceļš", izmantojot manuskriptu variāciju, kura balstās Lūkas versijas tekstā, proti, tulkojot frāzi "dota par jums". Burtisks tulkojums būtu: "Tā ir mana miesa par jums." Vai: "Tā ir mana miesa jūsu labad."
[245] Bībeles 2012. g. latviskojumā tulkotas manuskriptu variācijas, nevis pamatteksts, tāpēc latviski nepareizi atstāta frāze "manas jaunās derības asinis" (Mt 26:28; Mk 14:24), iespaidojoties no Pāvila/Lūkas versijas, kas parādās Mateja/Marka versijas vēlīnajos/sekundāri mainītajos manuskriptos (skat. *The Greek New Testament with Dictionary,* 5th Revised Edition, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2014, pp. 101, 177.).
[246] Ebr 9:20.
[247] 1Moz 9:4; 3Moz 3:17; 7:26-27; 17:10-14; 19:26; 5Moz 12:16, 23-24; 15:23; 1Sam 14:32-34; Apd 15:20, 29. Līdzīgi, balstoties Mozus bauslībā, izsakās Jozefs Flāvijs, *Jūdu senatne/Antiquitates Iudaicae* 3,260 (skat. *Josephus with an English Translation in Nine Volumes*, Vol. IV, The Loeb Classical Library, transl. Henry St. John Thackeray, 1930, pp. 442-443).

mēģina mazināt pārpratumu, ka Svētajā Vakarēdienā būtu runa par *miesisku* asiņu dzeršanu, sava veida kanibālismu.

Tekstu versijās atrodamo atšķirību salīdzinājums:

A. No biķera tiek pamudināts "dzert". Šāds pamudinājums ir tikai Mateja versijā, kas arī citviet evaņģēlija tekstā paralēlajās vietās ar Marka evaņģēliju kopumā mēdz būt garāks formulējumos tiešajā runā. Marka versijā tiek vienkārši konstatēts, ka visi dzēra no biķera.

B. Paskaidrojums dzeršanas nepieciešamībai ar pakārtojuma saikli "jo" (gr. *gar*). Iespējams, šeit atrodama liturģiska ietekme.

C. Biķera pieminēšana Pāvila/Lūkas versijā ir precizējoša, proti: "Šis biķeris ir jaunā derība manās asinīs."

D. Saucot derību par "jaunu" (gr. *kainē*), Pāvila/Lūkas versijā, skaidri redzama atsauce uz Jeremijas grāmatu,[248] no kurienes ņemtais citāts ir ļoti būtisks arī Vēstulē ebrejiem, lai skaidri nošķirtu Vecās Derības upurus no Kristus unikālā upura Jaunajā Derībā.[249]

E. Kopulas jeb saitiņas "ir" trūkst Lūkas versijā (tāpat kā Ebr 9:20).

F. Atkārtošanas pavēle par biķeri ir tikai Pāvila versijā, jādomā, liturģiskas ietekmes dēļ.[250] Daļa pētnieku uzskata, ka viens no iemesliem varēja būt tas, ka 1. gs. Svēto Vakarēdienu, iespējams, nereti baudīja tikai viena elementa veidā – ar maizi.

G. Frāze "par jums" (gr. *hipèr himōn*). Pāvila versijā šīs frāzes par biķeri nav, vien par maizi. Lūkas versijā 2. personā tiek lietota frāze "par jums tiek izlietas" (gr. *tò hipèr himōn ekhinnómenon*). Mateja/Marka versijā 3. personā ar mazām niansēm tiek lietota frāze "par daudziem tiek izlietas"/"tiek izlietas par daudziem" (gr. *tò perì pollōn ekhinnómenon* respektīvi *tò ekhinnómenon hipèr pollōn*). Frāze "grēku piedošanai" (gr. *eis áfesin hamartiōn*) Mateja versijā, iespējams, līdzīga Svētās Kristības ritam, kas arī ir žēlastības līdzeklis. Jau Jānis Kristītājs savā kalpošanā "sludināja grēku nožēlas kristību grēku piedošanai".[251] To apstiprina arī pirmdraudzes prakse, Pēterim sludinot: "Atgriezieties no grēkiem, un lai jūs ikviens

[248] Jer 31:31-34.
[249] Ebr 8:8-12; 10:16-17.
[250] 1Kor 11:25b.
[251] Mk 1:4.

topat kristīti Jēzus Kristus vārdā grēku piedošanai, un jūs saņemsiet Svētā Gara dāvanu."[252]

Semītismi

Lai noskaidrotu iespējami senāko Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdu formulējumu, tekstos jāmeklē semītiski izteiksmes līdzekļi. Uz to attiecas arī pētnieku mēģinājumi grieķu tekstu tulkot gan ebrejiski, gan aramiski. Marka versijā šādu semītismu ir uzkrītoši daudz. Mateja versija, kas tuva Marka versijai, ir stipri grieķiskotā formā.

I. *Marka versija.*

A. Iestādīšanas vārdi par maizi:

* Mk 14:22 perikopi sāk ar saikli "un" (gr. *kai*, ebr. *vav*).[253] Šī ir Marka evaņģēlija konsekvence viscaur evaņģēlijam tajā aspektā, ka jaunas perikopes uzsāk ar "un". Vecajā Derībā gandrīz viscaur perikopes tiek sāktas ar saikli "un". Šo saikli "un" atstāja arī liturģiskajos tekstos. Klasiskajos grieķu tekstos jaunu perikopi biežāk iesāk ar saikli gr. *de* ("bet", "un", "arī"). Arī Lūkas versija grieķiski sākas ar saikli "un" (gr. *kai*).[254] Mateja versija sākas ar grieķisko *de*.[255] Pāvils sāk ar garāku ievadu, proti, "Kungs Jēzus tajā naktī, kad viņš tapa nodots".[256]

* Mk 14:22-24 grieķu tekstā katru darbības vārdu sāk ar saikli "un" (gr. *kai*). Tas ir ļoti tipiski semītiskajam izteiksmes veidam. Marka versijā ir seši šādi "un", taču saturiski tuvākajā Mateja versijā – vien divi.

* Mk 14:22 frāze "ņēma maizi, svētīja to" (gr. *labōn árton eulogēsas*) ir ierasts izteiksmes veids jūdu namatēva sacītai galda lūgšanai pirms maltītes. To apliecina ne tikai citas Rakstu vietas Jaunajā Derībā,[257] bet arī rabīniskie teksti.[258]

---

[252] Apd 2:38.
[253] Tas nav redzams Bībeles 2012. g. latviskojumā, bet tiek saglabāts 1997. g. revidētajā tulkojumā.
[254] Tas nav redzams Bībeles 2012. g. latviskojumā, bet tiek saglabāts 1997. g. revidētajā tulkojumā (skat. Lk 22:19).
[255] Mt 26:26.
[256] 1Kor 11:23.
[257] Sal. Mk 6:41 (paralēlās vietas Mt 14:19; Lk 9:16; Jņ 6:11); Mk 8:6 (paralēlā vieta Mt 15:26); Lk 24:30.
[258] j. Berakhot 8,2; 6,1 (skat. www.sefaria.org).

* Mk 14:22 darbības vārds "svētīt" (gr. *eulogeín*) grieķu profānajā nozīmē tulkojams kā "slavēt", "cildināt", bet tikai semītiskā nozīmē kā "svētīt". Šaurākā semītiskā nozīmē "svētīt" nozīmē "sacīt galda lūgšanu". Par maizi Pāvila/Lūkas versijā lietots cits grieķu vārds *euharisteín* ("pateikties", "būt pateicīgam"), kas ir skaidrs grieķiskojums.[259] Pāvils, starp citu, vienīgais hellēniskajā jūdaismā darbības vārdu *euharisteín* lieto kā apzīmējumu ikdienas galda lūgšanai.[260]

* Mk 14:22 frāze "lauza un deva" (gr. *éklasen kaì édōken*) tika tradicionāli lietota, daloties ar ēdienu. Par to liecina arī rabīniskie teksti.[261]

* Mk 14:22 vārds "lauzt" (gr. *kláō/klān*) jūdaismā ir tehnisks apzīmējums maizes laušanai pirms maltītes.[262] Frāze "lauzt maizi" (gr. *klān árton*) skan ļoti svešādi klasiskajā grieķu valodā.

* Mk 14:22 frāzē "un deva tiem" (gr. *kaì édōken autoís*) grieķiski "tiem" būtu jābūt akuzatīvā, bet tekstā ir datīvā, kas ir semītisms.[263]

B. Iestādīšanas vārdi par bikeri:

* Mk 14:23 frāze "ņēma biķeri, pateicās" (gr. *labōn potērion euharistēsas*) ir apzīmējums, kas raksturīgs rabīniskajiem tekstiem.[264] Līdzīgs formulējums atrodams arī Lūkas versijas aprakstītajā Debesu valstības mielastā.[265]

* Mk 14:23 vārds "pateicās" (gr. *euharisteín*) ir izteikti grieķisks, jo ebrejiski (ebr. *bērah*) un aramiski (aram. *bārēh*) lūgšana pirms un pēc maltītes tika grieķiskota ar darbības vārdu *eulogeín* (šādā nozīmē "svētīt", klasiskajā grieķu valodā "slavēt", "cildināt"), kuru Marks lieto Jēzus sacītajā par maizi. Semītiskais izteiksmes veids šeit slēpjas tajā, ka Marks *euharisteín* lieto bez subjekta, pašsaprotami pieņemot, ka pateicība pienākas Dievam.

* Mk 14:23 frāze "pateicās un deva to viņiem" (gr. *euharistēsas édōken autoís*) raksturīga rabīniskajiem tekstiem.[266]

---

[259] 1Kor 11:24; Lk 22:19.
[260] Piemēram, Rm 14:6; 1Kor 10:30; 1Tim 4:3.
[261] j. Berakhot 6,1 (skat. www.sefaria.org).
[262] Jer 16:7; Vdz 4:4, j. Berakhot 6,1; 8,2; b. Berakhot 46a; 47a; b. Chullin 7b (skat. www.sefaria.org).
[263] Sal. VD grieķu un ebreju tekstu 1Moz 3:6; Soģ 14:9; kā arī JD tekstu Mt 19:21; 25:28; Lk 11:7; 19:24.
[264] j. Berakhot 7,2; 7,3; 7,5; 8,1 (skat. www.sefaria.org).
[265] Lk 22:17.
[266] b. Berakhot 51b (skat. www.sefaria.org).

C. Iestādīšanas vārdu skaidrojums:

* Mk 14:22 frāze "mana miesa" (gr. *tò sōmá mū*, "mana miesa", "mans ķermenis") semītiski līdzīga Jāņa versijai, taču ar citu grieķu vārdu, kur arī latviskota kā "mana miesa" (gr. *hē sarks mū*).[267] Jēdzienu pāris miesa-asinis ir semītisms. Pāvila versijā piederības vietniekvārds "mana" izteikts izteikti grieķiskā teikuma konstrukcijā (gr. *tūtó mū estin tò sōma*, burtiski "šī mana ir miesa").[268]

* Mk 14:24 frāze "manas asinis" (gr. *tò haimá mū*) kopā ar frāzi "mana miesa" ir semītisms. Marka versijā piederības vietniekvārds "mana" ir aiz lietvārda, kas arī ir semītisks izteiksmes veids. Pāvila versijā ir cita vārdu kārtība, kāda iespējama tikai grieķiski (gr. *en tōj emōj haímati*, "manās asinīs").[269]

* Mk 14:24 vārds "izlietas" (gr. *ekhinnómenon*, no *ekhínnein/ekheín*, "izliet") atsaucas uz Jes 53:12 ebreju tekstu (ebr. *heerā*, no ebr. *ārā*, "izliet", "iztukšot", "atsegt", "atkailināt"). Latviski tas redzams Jes 53:12 tulkojumā frāzē "savu dvēseli viņš līdz nāvei *iztukšojis*". Daudzviet Jaunajā Derībā Vecās Derības citāti un atsauces ņemtas no Vecās Derības grieķu tulkojuma (Septuagintas), taču Jes 53:12 šeit izmantots cits grieķu vārds "nodevis" (gr. *paredótē*, no *paradídōmi*), tādējādi burtiski "savu dvēseli viņš nāvei *nodevis*". Valodnieciski ir svarīgi vārdā "izlietas" atpazīt semītismu, jo ebreju (arī aramiešu) tagadnes divdabis norāda uz drīzu nākotni. Tādējādi Jēzus Pēdējā Vakarēdienā nerunā par to, ka viņa asinis burtiski tiek izlietas tūlīt, bet pavisam drīz tiks izlietas pie krusta.

* Mk 14:24 prievārds "par" (gr. *hipér*) kopā ar ģenitīvu ir semītisms (Jes 53:12 grieķu tekstā lietots prievārds *diá* ar akuzatīvu, un Jes 53:10 grieķu tekstā lietots prievārds *perí* ar ģenitīvu). Arī frāze "par daudziem" (gr. *antì pollōn*)[270] ir semītiska.

* Mk 14:24 frāze "par daudziem" (gr. *hipèr pollōn*) raksturīga ebreju izteiksmes veidam, jo grieķiski "daudzi" tiek jēdzieniski nodalīts no "visiem". Taču ebrejiski "daudzi" (ebr. *rabīm*, skat. Jes 53:12) ietver arī nozīmi "visi", "kopums". Ebrejiski un aramiski nebija jēdziena "visi" summārā nozīmē (ar ebr. *kōl*, aram. *kollā* apzīmēja totalitāti, pilnīgumu). Iekļaujošo nozīmi ebrejiski biežāk izsaka ar noteikto artikulu (ebr. *hārabīm*), kā tas darīts Talmudā. Bet var arī nelietot noteikto artikulu

[267] Jņ 6:51c.
[268] 1Kor 11:24.
[269] 1Kor 11:25.
[270] Mk 10:45.

(ebr. *rabīm*), piemēram, Jes 53:12 frāzē "nesis *daudzu* grēkus", kas Jāņa evaņģēlijā pārtop paskaidrojošā frāzē "nes *pasaules* grēku".[271] Tāpat "daudzi" iekļaujošā nozīmē lietoti frāzē "daudz ir aicināto, bet maz izredzēto".[272] Svētā Vakarēdiena izpratnē svarīgs ir Jēzus sacītais, ka viņš ir nācis, lai "atdotu savu dzīvību kā izpirkšanas maksu par daudziem", proti, par visiem.[273] Citā vietā Pāvils precizē šo izpirkšanu, ka tā ir notikusi "visu labā".[274] Jaunajā Derībā ir vēl vairākas Rakstu vietas, kur "daudzi" lietoti nozīmē "visi".[275]

* Mk 14:24 frāze "tiek izlietas par daudziem" (gr. *tò ekhinnómenon hipèr pollōn*) atbilst vārdu secībai semītiski.

D. Atsacīšanās skaidrojums:

* Mk 14:25 vārds "patiesi" (gr. *amēn*) grieķu tekstā atstāts netulkotā ebreju formā "āmen". Vārds "āmen" Marka evaņģēlija grieķu tekstā netulkotā veidā lietots trīspadsmit reižu.

* Mk 14:25 frāze "es vairs ne-" (gr. *ūkéti ū mē*) ir barbarisms no ebreju valodas (ebr. *lō ōd*). Jaunajā Derībā tas vēl lietots Atkl 18:14 un Lk 22:16 manuskriptu versijās.

* Mk 14:25 frāze "es vairs nedzeršu no vīnakoka augļiem" (gr. *ūkéti ū mē píō ek tū genēmatos tēs ampélū*) ir gramatiski sliktā grieķu valodā. Kodolīgāk un saprotamāk būtu teikt "nedzeršu vīnu". Turklāt "no" liek domāt par biķeri, no kura tiek dzerts (gr. *pínein ek*, "dzert no" atspoguļo ebrejisko *min*, "no", ko mēdza teikt par dzērieniem). Līdzīga semītiska teikuma konstrukcija lietota Jņ 4:13-14, kur arī latviski literāri būtu korektāk teikt "dzers ūdeni", nevis "dzers no ūdens", kas ir semītisms.[276]

* Mk 14:25 frāze "vīnakoka augļi" (gr. *tò genēma tēs ampélū*) ir liturģisks apzīmējums vīnam jūdaismā Jēzus zemes dzīves laikā.[277]

* Mk 14:25 frāze "līdz tai dienai" (gr. *héōs tēs heméras ekeínēs*) atspoguļo ebreju un aramiešu vietniekvārda "tā" lietošanas stilu (gr. *ekeínē*).

---

[271] Jņ 1:29.
[272] Mt 22:14.
[273] Mk 10:45. Arī šeit ir atsauce uz Jes 53:10-12.
[274] 1Tim 2:6.
[275] Rm 5:15, 19; 12:5; 1Kor 10:33; Ebr 12:15; Lk 7:47.
[276] Skat. Atkl 14:10; 18:3 grieķu tekstu.
[277] mBerakhot 6,1; Tosefta Berakhot 4,3; b. Pesachim 103a, 106a (skat. www.sefaria.org).

* Mk 14:25 frāze "Dieva valstībā" (gr. *en tēj basileíaj tū teū*) nav grieķiskā telpiskā nozīmē kā "ķēniņvalsts", bet gan dinamiskā nozīmē kā "valdīšana", atspoguļojot ebreju un aramiešu vārdu *malhūt* (aram. *bemalhūt darjāveš*, "Dārija valdīšanas laikā").[278] Šeit Jēzus runā nevis vietas, bet gan laika nozīmē par to, kad "Dievs uzcels savu valdīšanu".

E. Grieķisks izteiksmes veids Marka versijā:

* Mk 14:22 frāze "viņiem ēdot" (gr. *estióntōn autōn*) grieķiski ir absolūtais ģenitīvs, kāda nav ebreju valodā.

* Mk 14:23 vārds "pateicās" (gr. *euharistēsas*) ir grieķiskots semītisms.

* Mk 14:25 vārds "atkal" (gr. *kainón*) ir netipisks ebreju un aramiešu valodā.

II. *Mateja versija.*

Mateja versija ir grieķiskota Marka versija.

III. *Lūkas versija.*

Lūkas versijā ir daļa semītisko izteicienu, kādi ir Marka versijā, bet daļa ir arī grieķiskoti izteicieni. Iestādīšanas vārdu skaidrojumā ir zīmīgs semītisms, nelietojot saitiņu jeb kopulu "ir" teikumā par biķeri.[279] Tas netiek atspoguļots Bībeles 2012. g. latviskojumā, jo tad latviski "ir" nāktos aizvietot ar domuzīmi ("šis biķeris – jaunā derība manās asinīs").

IV. *Pāvila versija.*

Pāvila versijas teksts ir stipri grieķiskots. Pāvils raksta grieķiski runājošām draudzēm, kur Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdi jau ir nostiprinājies liturģisks teksts.

Tādējādi nākas secināt, ka Marka versija ir vissemītiskākā.

Jaunās Derības Svētā Vakarēdiena tekstuālo versiju senums

Marka versija un Pāvila/Lūkas versija ir tekstuāli atšķirīgas, lai gan saturiski ir ļoti daudz kopīgā. Pētnieki uzskata, ka sākotnējā mutiskā (vai rakstiskā) liecība par Svēto Vakarēdienu bijusi vai nu ebrejiski, vai arī aramiski.

[278] Dan 6:29.
[279] Lk 22:20.

Vēsturiski senākā ir Pāvila versija.[280] Tā ļoti atspoguļo liturģiju. Frāze "par daudziem" tādējādi lietota konkrētā nozīmē - "par jums". Tiek pieļauts, ka sākotnēji varēja pastāvēt arī prakse baudīt Svēto Vakarēdienu tikai vienā elementā, ēdot vien maizi. Jēdziens "jaunā derība" liek domāt par pravieša Jeremijas sludināto.[281] Mēdz uzskatīt, ka Pāvila versija datējama ar 54. g. pavasari. Pāvils atsaucas uz mutisko tradīciju.[282] Saskares punkti ar Lūkas un Jāņa versiju liek domāt par tradīcijas agrīnāko formulējuma vietu Antiohijas draudzē. Jāņa versija ir saistīta ar baznīctēva Antiohijas Ignācija liecībām, viņam savās vēstulēs Jēzus miesu grieķiski apzīmējot ar vārdu *sarks* (visās citās versijās Jaunajā Derībā šeit lietots vārds *sōma*).[283] Uz Antiohiju Pāvils pārcēlās 40. gadu vidū.

Tomēr Marka versija semītiskā izteiksmes veida dēļ atspoguļo senākos mutiskās tradīcijas aspektus. Pētnieki uzskata, ka Marka versija formulēta jau pirmajā desmitgadē pēc Jēzus nāves.

Mēģinājumi rekonstruēt senāko teksta versiju

1. Lielais tekstuālo variāciju skaits.

Pētnieki ir spekulējuši par to, vai Marka versija ir vissenākā un vistuvākā sākotnējam notikumam – Pēdējam Vakarēdienam. Atsevišķi pētnieki ir mēģinājuši pierādīt, ka senākā bijusi Lūkas versija.[284] Tomēr grieķiskais Lūkas izteiksmes veids liek domāt citādi. Divkāršais "par jums" Lūkas versijā norāda uz liturģisku vajadzību vārdiem par maizi un par vīnu būt līdzīgākiem. Tomēr ir skaidrs, ka šāda "rekonstrukcija" senākajai Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdu versijai nav iespējama. Nav arī tādu rakstiski fiksētu manuskriptu, kur būtu redzama senāka versija par Jaunajā Derībā minētajām. Tas liek domāt par mutvārdu tradīciju kā ticamāku senāku tradīciju.

---

[280] 1Kor 11:23-25.
[281] Jer 31:31-34.
[282] 1Kor 11:23.
[283] Antiohijas Ignācijs, *Smirniešiem* 7,1; *Romiešiem* 7,3; *Filadelfiešiem* 4,1; *Tralliešiem* 8,1 (skat. Ed. & transl. by Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers, Volume I*, in: *Loeb Classical Library*, Harvard University Press, 2003, pp. 302-303, 278-279, 286-287, 262-263).
[284] Piemēram, Heinz Schürmann, *Der Einsetzungsbericht: Lk 22,19-20* in: Neutestamentliche Abhandlungen, Bd. 20, 4. Heft, Münster, 1955, SS. 133-153.

Jaunajā Derībā galvenās ir trīs tekstuālās versijas: Marka, Lūkas/Pāvila un Jāņa versija. Iespējams, arī mutvārdu kristīgajā vēstī bijušas niansētas tekstuālas atšķirības. Kamēr vēl nebija nostiprinājusies liturģija, tekstu variācijas ar atšķirībām tulkotas grieķiski. Marka versija šādā ziņā, iespējams, ir tuvākā sākotnējam formulējumam.

2. Liturģija vai vēsturiska notikuma apraksts?

Vārdi par maizi Marka/Mateja un Pāvila/Lūkas versijā ir ļoti tuvi sākotnējam tekstam. Visām versijām ir kopīgs darbības vārds "lauza" (gr. *éklasen*). Sena frāze ir arī Pāvila/Lūkas versijā "pēc maltītes"/"kad viņi bija paēduši" (abās versijās gr. *metà tò deipnēsai*), raksturojot Pashas mielasta lūgšanu pēc pamatēdiena. Kā iepriekš raksturots nodaļā par semītismiem, Marka versija ir senāka vārdos par biķeri. Vēl tuvu senākajai versijai ir pasaules beigu perspektīva Lk 22:15a, 17a; vārdi par maizi Mk 14:22a, vārdi par vīnu 1Kor 11:25a.

Zīmīgs ir arī iestādīšanas vārdu ievads. Pāvilam ir garāks teikums ("Kungs Jēzus tajā naktī, kad viņš tapa nodots"), Lūkam vienkāršs "un", Marka/Mateja versijā ir "viņiem ēdot"/"mielasta laikā" (abās versijās gr. *estióntōn autōn*). Lūkas versijas vienkāršais "un" liecina par teksta agrīnumu, kad tam vēl nav liturģiskas nostiprināšanās elementa. Tas vairāk līdzinās notikuma aprakstam. Subjekta (Jēzus) neminēšana grieķu tekstā Marka un Lūkas versijā ir raksturīga semītiskajam stāstījuma stilam, tātad senāka.[285]

3. Diskutējami izteiksmes līdzekļi Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdos.

Mk 14:24 frāze "manas derības asinis"[286] grieķiski ir savdabīgi formulēta, lai gan derības jēdziens ir visās Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdu versijās. Tas liek domāt par atsauci uz 2Moz 24:8 un Jer 31:31-34.

Daži Bībeles kritiskie pētnieki diskutē, vai frāzes "par daudziem" un "par jums" nav Bībeles autoru interpretācijas, nevis Jēzus sākotnēji sacītais. To nepierāda Justīna Martira rakstītais, jo viņš iestādīšanas vārdus atspoguļo saīsinātā tekstā.[287] Pāvila un Jāņa versijā "par" teikts par maizi, Mateja un Marka versijā – par biķeri,

[285] Mk 14:22; Lk 22:19.
[286] Bībeles 2012. g. latviskojumā kļūdaini ievietota manuskriptu variācija "manas jaunās derības asinis".
[287] Justīns Martirs, *Apoloģija* I 66.3 (skat. Denis Minns and Paul Parvis, *Justin, Philosopher and Martyr: Apologies*, Oxford University Press, 2009, pp. 256-257).

Lūkas versijā – par abiem. Jādomā, ka sākotnēji prievārds "par" vairāk atbilst vārdiem par biķeri. Tomēr tie ir ļoti semītiski un ļoti agrīni.

Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdu oriģinālvaloda

I. Aramiešu vai ebreju valoda?

Jēzus citāti evaņģēlijos liek domāt, ka viņš runājis aramiski. Piemēram, Tēvreizes tekstā grēki saukti par parādiem, kas ir raksturīgs izteiksmes veids aramiešu valodā (aram. *hōvā*, gr. *ofeílēma*). Taču garīgajos tekstos 1. gs. Palestīnā nebija retums lietot ebreju valodu, tai skaitā esēņu tekstos.

Teoloģiski mēģinājumi iztulkot iestādīšanas vārdu grieķu tekstu aramiski vai ebrejiski saskārušies ar dažādām grūtībām. Iespējams, Jēzus lietojis ierasto sarunvalodu – aramiešu, bet varēja lietot arī "svēto valodu" – ebreju.

II. Semītiskais ekvivalents jēdzienam "miesa" (gr. *sōma*).

Viens iespējamais semītiskais variants vārdam "miesa" ir ebr. *gūf*, kas Vecajā Derībā apzīmēja "līķi", bet pēcbibliskajā ebreju valodā - "dzīvu vai mirušu miesu" iepretim dvēselei. Taču jaunāko laiku Bībeles pētnieki to pamatoti noraidījuši.

Daudz ticamāks semītiskais variants ir ebr. *bāsār* un aram. *bisrā*. Jādomā, ka Jāņa versija (gr. *sarks*, "fiziskais ķermenis", "miesa", "gaļa") ir tulkojuma variants Pāvila, Marka un Lūkas versijai (gr. *sōma*, "fiziskais ķermenis", "dzīvais ķermenis", "miesa", "līķis") no semītu valodas.

Cilvēku fiziski semītiski apraksta kā "miesa un asinis".[288] Kopā lietoti, šie jēdzieni izsaka personas vienotu veselumu.

Vecās Derības grieķu tulkojumā (Septuagintā) ebr. *bāsār* 143 reizes tulkots kā gr. *sarks*, bet 23 reizes – kā gr. *sōma*. Pāvils šos grieķu jēdzienus lietoja kā sinonīmus.[289] Grieķiski vārdam *sarks* bija nievājoša pieskaņa atšķirībā no *sōma*. Ņemot vērā straujo pagānu izcelsmes kristiešu pieaugumu 1. gs. draudzēs, *sōma* varēja būt vēlamāks semītiskā jēdziena tulkojums. Kā mazāk nozīmīgus argumentus var minēt: 1) abu vārdu līdzīgas atskaņas grieķiski (gr. *haíma* – *sōma*) un 2) viena

[288] Sal. 1Kor 10:16; 11:27.
[289] Rm 8:13 grieķu teksts.

gramatiskā dzimte – nekatrā, lai nevajadzētu lietot dažādus norādāmos vietniekvārdus to apzīmēšanai (uz abiem attiecas gr. *tūto*).

Jēzum raksturīgais izteiksmes veids

A. Frāze Mk 14:25 burtiski no grieķu valodas "āmen, es saku jums" (gr. *amēn légō himīn*) ir Jēzus jaunievedums, kam nav atrodamas paralēles ne visā rabīniskajā jūdu literatūrā, ne Jaunajā Derībā ārpus evaņģēlijiem.

B. Frāze Lk 22:16 "tas piepildīsies" (gr. *plērōtēj*) grieķiski ir izteikta ciešamajā kārtā (burtiski "tas tiks piepildīts"). Pēckanoniskajā jūdu literatūrā šāda gramatiska konstrukcija tiek lietota ļoti reti. Ciešamā kārta, nesaucot Dievu vārdā, Jēzus citātos ir bezprecedenta, tāpēc uzskatāma par viņam īpaši raksturīgu izteiksmes veidu.

C. Jēzum ir raksturīgi stāstīt līdzības, mācot par Dieva valstību un garīgo dzīvi. Tādējādi arī Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdi labi atspoguļo Jēzum raksturīgo izteiksmes veidu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, ir ļoti ticams apustuļa Pāvila sacītais, ka viņš šos vārdus ir saņēmis no mūsu Kunga Jēzus.[290]

Pamatīgi un padziļināti pētot Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdus visās to Jaunās Derības versijās, ir skaidri pamanāms, ka Pēdējā Vakarēdiena apraksti ir uzticami tam, ko tajā sacījis mūsu Kungs Jēzus Kristus.

[290] 1Kor 11:23.

4. lekcija (08.12.2023. pl. 18:30)

Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdu nozīme

Mielasts

Marka versijā – līdzīgi kā citās sinoptisko evaņģēliju versijās – mielasta apraksts sākas kādus pantus pirms iestādīšanas vārdiem.[291] Pēdējā Vakarēdiena mielastu nedrīkst skatīt atrauti no kopīgo mielastu tradīcijas Jēzum ar viņa mācekļiem. Tuvajos Austrumos kopīgs mielasts nozīmē mieru, uzticību, brālību, pat dzīves kopību.[292] Jēzus žests, sēžot pie viena galda ar nicinātajiem un grēciniekiem, ir pestīšanas un grēku piedošanas piedāvājums.[293] Farizeji šādu kopību augstprātīgi noraidīja.[294] Jo farizeji šādu kopību uzskatīja kā grēcinieku pielīdzināšanu taisnajiem un dievbijīgajiem.[295]

Kopš apustuļa Pētera kristīgās ticības apliecības Filipa Cēzarejā[296] katrs mielasts ar Jēzu Kristu bija pravietisks attēlojums Debesu mielastam. Par pierādījumu tam kalpo arī Zebedeju dēlu lūgums Debesu mielastā sēdēt līdzās mūsu Glābējam.[297]

Būdams Mesija jeb Kristus, Jēzus Pēdējā Vakarēdienā tomēr kalpo.[298] Šis mielasts izceļas visu vidū, jo ir Pashas mielasts, kas vieno visu Dieva tautu. Pashas mielasts ir prieka mielasts: "Šī nakts ir priecīgs notikums visam Israēlam."[299] Jūdiem Pashas mielasts ir gan skats atpakaļ, gan skats uz priekšu. Tauta atceras jēra asiņu glābjošo spēku no pirmdzimto nāves un glābiņu no verdzības Ēģiptē. Bet tas ir arī skats uz glābšanu, kura vēl tikai nāk. Jūdi ticēja, ka Mesija (Kristus) nāks Pashas svētkos.[300] Tam ticēja arī kādi agrīnie kristieši, piemēram, 4. gs. baznīctēvs

---

[291] Mk 14:17.
[292] Sal. 1Moz 43:25-34; Joz 9:1-15.
[293] 2Ķēn 25:27-30; Lk 24:30-43; Jņ 21:13; Apd 1:4; 10:41.
[294] Mt 11:19; Mk 2:15-17; Lk 15:2.
[295] Lk 19:1-10.
[296] Mt 16:13-20; Mk 8:27-30; Lk 9:18-20.
[297] Mt 20:20-21; Mk 10:35-37.
[298] Jņ 13:1-17; Lk 22:27.
[299] Midrash Shemot Rabbah 18:11, komentārs par 2Moz 12:42 (skat. www.sefaria.org).
[300] Midrash Shemot Rabbah 15:11, komentārs par 2Moz 12:2 [angliski Transl. S. M. Lehrman, *Midrash Rabbah Exodus*, Soncino Press, London, 1939, p. 173]; Mekhilta DeRabbi Yishmael Ex 12:42, komentārs par 2Moz 12:42 (skat. www.sefaria.org).

Hieronīms, savā komentārā par Mt 25:6 sasaistot Kristus ierašanos naktī pie desmit jaunavām ar Kristus otro atnākšanu Lieldienu naktī.[301]

Divpadsmit mācekļu pulks Pēdējā Vakarēdienā simbolizē jauno Dieva tautu. Tādējādi šis ir arī atvadu mielasts. Mācekļiem atmiņā īpaši iespiedās no tradicionāli ierastā Pashas mielasta atšķirīgais – Jēzus atsacīšanās skaidrojums un Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdi.

Jēzus atsacīšanās skaidrojums

No Lūkas versijas izriet, ka Jēzus Pashas jēra baudīšanu attiecībā uz sevi skaidro kā nepiepildītu vēlmi.[302] Jo piepildīšanās gaidāma vien Debesu mielastā.[303] Ir noprotams, ka Jēzus aicina dalīties ar biķera saturu, pašam to nedzerot.[304] Īpaši tiek uzsvērts, ka arī vīna baudīšana Jēzum gaidāma vien Debesu mielastā.[305] Jēzus sacīto par neēšanu un nedzeršanu mēdz skaidrot kā viņa nāves pareģojumu.[306] Jēzus divreiz atkārto atsacīšanos svinīguma dēļ. Visticamāk, pirmo atsacīšanos jau mielasta sākumā, otro – tai brīdī, kad tiek pasniegts pirmais biķeris. Tādējādi Jēzus Pēdējā Vakarēdienā neēda Pashas jēru un nedzēra vīnu. Ļoti iespējams, viņš ieturēja stingru gavēni.

Jēzus atsacīšanās skaidrojumu[307] pastiprina iestādīšanas vārdi, jo maz ticams, ka Jēzus ēda maizi, ko sauca par savu miesu, un dzēra vīnu, ko sauca par savām asinīm.

Jau iepriekš tika minēts darbs *Apustuļu vēstule* (lat. *Epistula Apostolorum*), kur aprakstīts tas, ka kvartodecimāni gavēni pārtrauca vien Pashas svētku naktī līdz ar pirmo gaiļu dziedāšanu, tas ir, ap plkst. trijiem naktī.[308] Ļoti iespējams, šī tradīcija sakņojas Jēzus rīcībā Pēdējā Vakarēdienā.

---

[301] Jacques-Paul Migne, *Patrologia Latina*, Tomus XXVI, 1845, pp. 184-185.
[302] Lk 22:15.
[303] Lk 22:16.
[304] Lk 22:17.
[305] Lk 22:18.
[306] Lk 22:16, 18.
[307] Lk 22:15-18; Mk 14:25; Mt 26:29.
[308] *Epistula Apostolorum* 15. (26.), skat. Hrsg. Hugo Duensing, *Epistula Apostolorum nach dem äthiopischen und koptischen Texte*, Bonn, 1925, SS. 13-14.

Atsacīšanās solījumi balstās Mozus bauslībā.[309] Vēlāk jūdaismā to mēdza ievērot attiecībā uz ēdienu, dzērienu (īpaši vīnu), specifisku apģērbu, dzimumattiecībām, miegu, sarunāšanos, peldēšanos, saziņu, tirgošanos, došanos kādā namā vai uz kādu pilsētu.[310] Galvenā prasība ir tā, ka uz laiku doto solījumu nedrīkst atsaukt.[311] Jēzus zemes dzīves laikā daudzi praktizēja t. s. *nazīrieša solījumu*, kad cilvēks uz laiku atsacījās no seksuālajām attiecībām, no vīna dzeršanas, no galvas matu griešanas un pieskaršanās mironim, pat no piedalīšanās tuvinieku bērēs.[312] Daži brīvprātīgi dzīvoja celibātā.[313] Vieglākā formā atturēšanās no seksuālajām attiecībām notika brīvprātīgi, laulātajiem vienojoties konkrētu laiku veltīt individuālajām lūgšanām.[314] Jānis Kristītājs atturējās no gaļas un vīna.[315] Pirmdraudze lūgšanas nereti apvienoja ar gavēni (šeit jāpiebilst, ka vēlākos laikos nereti pat tika koriģēti Jaunās Derības manuskripti, lai izskatītos, ka šāda prakse bijusi absolūta vai vispārpieņemta).[316] Talmudā tika mācīts: "Kas lūdz Dievu, netiekot uzklausīts, tam ir jāgavē."[317] Īpaši tas tika praktizēts aizlūgumos.[318]

Jēzus atsacīšanās varētu būt saistīta ar priekšā stāvošo krusta nāvi. Ar rūgto biķeri, kas viņam jādzer. Ar Dieva pamestības sajūtu pie krusta. Taču Jēzus dzīve bija pilnībā pakļauta Dievam.[319] 1. gs. Mazāzijas kristiešu draudzes gavēja, kamēr jūdi svinēja Pashu.[320] To apliecina vairāki Senbaznīcas avoti, piemēram, Kipras Epifānijs,[321] Apustuļu konstitūcijas.[322] Šis bija gavēnis, kas tika ievērots kopā ar

---

[309] 4Moz 30:2-17.
[310] Hermann L. Strack, Paul Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, 1. Band, 1956[2] (1926[1]), SS. 713-717.
[311] Apd 18:18; 23:12, 14, 21.
[312] 4Moz 6:1-21; sal. Lk 1:15.
[313] Mt 19:12.
[314] 1Kor 7:5.
[315] Mk 1:6; Lk 7:33.
[316] Mk 9:29 manuskriptu versija, šeit sākotnēji ir Jēzus vārdi: "Šī suga nevar iziet citādi kā vien ar lūgšanu", manuskriptu versijā: *ar lūgšanu un gavēšanu* (*The Greek New Testament with Dictionary* [GNT], 5th Revised Edition, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2014, p. 154); Mk 9:29 manuskriptu versijas pants vēlākajos laikos pat tika pierakstīts Mateja evaņģēlijā, kur tā sākotnēji nemaz nebija (skat. Mt 17:21; GNT, p. 64); Lk 2:37; Apd 10:30 manuskriptu versija (GNT, p. 433); Apd 13:2-3; 14:23; 1Kor 7:5 manuskriptu versija (GNT, p. 562).
[317] j. Berakhot 4:3 (skat. www.sefaria.org).
[318] Ps 35:13; Dan 9:3-19; Ezr 10:6.
[319] Jņ 17:19.
[320] Bernhard Lohse, *Passafest der Quartadecimaner*, C. Bertelsmann Verlag Gütersloh, 1953, SS. 62-75.
[321] Kipras Epifānijs, *Panarion* 70,11.3 (*The Panarion of Epiphanius of Samalis*, *Books II and III*, 2nd ed., transl. Frank Williams, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2013, p. 423).
[322] *Apustuļu konstitūcijas* 5,13 (lat. *Constitutiones Apostolorum*); skat. Transl. Irah Chase, *The Work Claiming to be the Constitutions of the Holy Apostles*, New York, Philadelphia, 1848, pp. 117-118.

aizlūgumiem par Dieva tautu. Apustuļu konstitūcijas citviet min,[323] ka gavēnis tika ievērots jūdu bezdievības un bauslības pārkāpšanas dēļ un ka tas uzskatāms par Jēzus pavēli, tāpat kā viņš savulaik raudāja par Jeruzālemi, tai neapzinoties savu piemeklēšanas laiku.[324] Kopš Pēdējā Vakarēdiena Kristus Baznīca gaida Pashas piepildījumu Debesu mielastā.[325] Tad kopības mielasts ar Kungu būs atkal no jauna.[326] Un reizē gaidāma Pastarā tiesa.

Israēls nesaprot, kas tam pie miera vajadzīgs.[327] Jēzus zemes dzīves nogalē aizlūdza par savu tautu. Didahē jeb Divpadsmit apustuļu mācība aicina arī gavēt par saviem vajātājiem.[328] Gavējot un aizlūdzot par saviem pāridarītājiem, Jēzus atklājas kā Tā Kunga kalps, jo viņš iestājas par grēciniekiem un bauslības pārkāpējiem.[329] Tieši šādi mūsu Kungs uzsāk arī Pēdējo Vakarēdienu.

Iestādīšanas vārdi

Iestādīšanas vārdi sacīti Pashas mielasta ietvaros galda lūgšanā pirms un pēc pamatēdiena. Kā redzams no evaņģēliju aprakstiem, evaņģēlisti nav saglabājuši Jēzus sacīto Pashas hagādu jeb spredikī.

Tādējādi gan Jēzus atsacīšanās skaidrojums Pashas svētku sākumā,[330] gan iestādīšanas vārdi[331] bija pretrunā ar pastāvošo tradīciju. Drīzāk būtu saprotama iestādīšanas vārdu izklāstīšana Pashas spredikā laikā. Taču Jēzus to dara, izdalot maizi un vīnu.

A. Jēzus, Pashas jērs. Jēzus skaidro maizes un vīna nozīmi, tos attiecinot uz savu personu. Šeit iznīcīgais savienojas ar neiznīcīgo. Miesas un asins kopība apzīmē personas vienotu veselumu. Upurdzīvnieka nonāvēšanas brīdī miesa tika šķirta no asinīm.[332] Jēzus uz sevi attiecina upurēšanai raksturīgo izteiksmes veidu.

[323] *Apustuļu konstitūcijas* 5,15 (lat. *Constitutiones Apostolorum*); skat. Transl. Irah Chase, *The Work Claiming to be the Constitutions of the Holy Apostles*, New York, Philadelphia, 1848, pp. 121-122.
[324] Lk 19:41-44.
[325] Lk 22:16.
[326] Mt 26:29; Mk 14:25.
[327] Lk 19:42.
[328] Did 1,3 (skat. Ed. & transl. by Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers, Volume I*, in: *Loeb Classical Library*, Harvard University Press, 2003, pp. 416-417).
[329] Jes 53:12.
[330] Lk 22:15-18.
[331] Lk 22:19-20.
[332] 1Moz 9:4; 3Moz 17:11, 14; 5Moz 12:23; Ech 39:17-19; Ebr 13:11.

Jēzus par sevi runā kā par UPURI. Iespējams, Jēzus Pashas hagādā uz sevi attiecina arī Pashas jēru. To mēs droši nezinām, taču Jaunajā Derībā ir vairākas liecības, kas uz to var netieši norādīt.[333] To vairākkārt apliecina arī Justīns Martirs savā apoloģētiskajā darbā *Dialogs ar jūdu Trifonu* (to visbiežāk mēdz datēt ap 155.-160. g. pēc Kr.).[334] Jēzus upuris piepilda to, uz ko norādīja pirmais Pashas jērs iziešanā no Ēģiptes un visi pēc tam upurētie. Pashas mielastā tika lietots sarkanvīns līdzībai ar asinīm.[335] Pēdējā Vakarēdienā lauztā maize norāda uz to, kāds liktenis piemeklēs Jēzus miesu, vīns norāda uz izlietajām asinīm. Ar vārdu "izlietas" Jēzus norāda, ka viņa vietnieciskais upuris tiks pienests, ejot cauri brutālai vardarbībai.

B. Jēzus nāves nozīme. Atsaucoties uz Pashas jēru, tiek skaidrots, ka Jēzus nāvei būs pestījoša nozīme. Pashas jērs izglāba israēliešu pirmdzimtos no nāves.[336] Jēzus vietnieciskā nāve iesāk Dieva beidzamo pestīšanas dāvanu – jaunu derību.[337] Jēzus asiņu izliešana nozīmē, ka ar Jēzus nāvi ir spēkā grēku piedošanas un pestīšanas spēks.[338] Arī Jēzus nāve kā izpirkšanas maksa[339] atsaucas uz pravieti Jesaju.[340] Jēzus upura attiecināšana uz "daudziem" (ebr. *rabīm*, gr. *polloí*) semītiskajā izteiksmes veidā attiecas uz visām tautām, uz visiem cilvēkiem. Jēzus vietnieciskais upuris attiecas gan uz jūdiem, gan uz pagāniem. Jēzus nāve viņa paša, bet cilvēku grēku dēļ, lai viņiem tiktu dota pestīšanas iespēja, grēku izpirkšana un jauna Dieva derība.

C. Dāvana. Jēzus vārdi nav tikai līdzība vai pamācība. Vārdus par neraudzēto maizi un vīnu Jēzus saka tieši to izdalīšanas brīdī. Protams, ir ļoti iespējams, ka Jēzus Pēdējā Vakarēdienā runājis vairāk par to, kas ir pateikts evaņģēlijos. Galda kopības pārtraukšana Tuvajos Austrumos bija nepieņemama.[341] Maizes laušana, svētīšana un viesu sacītais āmen iesāk mielasta kopību, kas ir

---

[333] 1Kor 5:7; skat. 1Pēt 1:19; Atkl 5:6, 9, 12; 12:11; Jņ 1:29, 36; 19:36; līdzības Kristus upurim vilktas arī ar *upura gaļu* Israēlā – 1Kor 10:14-21.
[334] Justīns Martirs, *Dialogs ar jūdu Trifonu* 40,1; 72,1; 111,3 (skat. Ed. Michael Slusser, transl. Thomas B. Falls, *St. Justin Martyr: Dialogue with Trypho*, The Catholic University of America Press, 2003, pp. 61, 112, 166; Justīna teksts grieķu un latīņu valodā: Jacques-Paul Migne, *Patrologia Graeca*, Tomus VI, 1857, pp. 561-562; 643-644; 731-734).
[335] Sak 23:31; 1Moz 49:11; 5Moz 32:14; Jes 63:3, 6.
[336] 2Moz 12:13, 23.
[337] 2Moz 24:8; Jer 31:31-34.
[338] Jes 53:12.
[339] Mt 20:28; Mk 10:45.
[340] Jes 53:10-12.
[341] Ps 41:10.

līdzdaļa svētībā, visiem kopīgi ēdot un dzerot. Tādējādi pilnā, visiem paredzētā mielasta svētība ir tā kopībā baudīšanā. Jūdaismā mācekļi jau no bērna kājas zināja, ka jebkurā kopīgā mielastā tiek baudīts ne tikai ēdiens un dzēriens, bet arī pār tiem sacītā svētība. Taču Jēzus sacīja ne tikvien svētību, bet arī iestādīšanas vārdus. Maizi un vīnu Jēzus skaidro kā grēku izpirkšanas upuri par daudziem. Ēdot un dzerot Pēdējā Vakarēdienā, mācekļi kļūst līdzdalīgi Jēzus nāves pestījošajā spēkā. Jaunajā Derībā mūsu Glābējs māca par dzīvības maizi,[342] par dzīvības koku, kura augļi dziedē slimos,[343] par debesu mannu, kas pabaro atpestītos,[344] par dzīvības ūdeni, kas uz mūžiem veldzē slāpes,[345] par laiku beigu pestīšanas mielastu,[346] kas tiek baudīts kopā ar Dieva Jēru.[347] Par šo pestīšanas mielastu runāts daudzviet Jaunajā Derībā.[348] Šādā sakramentālā nozīmē var saprast Jēzus vārdus kanaāniešu sievietei, ka maize ir domāta bērniem, nevis suņiem.[349] Maize un ūdens Bībeles t. s. *gudrības literatūrā* (Ījaba grāmata, Psalmu grāmata, Sakāmvārdi, Mācītājs, Dziesmu dziesma) un praviešu grāmatās daudzviet skaidroti alegoriskā nozīmē kā Dieva vārds un viņa pavēles.[350] *Tādējādi ēšana un dzeršana sniedz dievišķās dāvanas.*[351] Svētības maizes ēšana un svētības biķera dzeršana ir līdzdaļa Jēzus pestīšanas darbā. *Par dāvanu kļūst grēku piedošana.* Lai gan Pēdējā Vakarēdienā piedalījās neliels cilvēku pulciņš, tas tika dots "par daudziem", Jēzus mācekļiem jeb apustuļiem esot vien pārstāvjiem no jaunās Dieva tautas. Taču nodevējs Jūda Iskariots izslēdza sevi no līdzdalības jaunajā Dieva tautā.[352] Apustulis Pāvils Svēto Vakarēdienu skaidro kā *kopību, savienošanos* ar Kristus miesu un asinīm (gr. *koinōnía*, "kopība", "līdzdaļa", "līdzdalība", "piedalīšanās", "cieša saikne").[353] Tieši šādā nozīmē arī draudze, kura ticības kopībā pulcējas Svētajā Vakarēdienā, tiek saprasta kā *Kristus miesa*.[354] Kristus asinīs draudzei tiek dota līdzdaļa viņa pestījošajā nāvē.[355]

[342] Jņ 6:35, 50.
[343] Ech 47:12; Atkl 22:2, 14, 19.
[344] Atkl 2:17.
[345] Jņ 4:10-15; 6:35; 7:37-39; Atkl 21:6; 22:1, 17.
[346] Jes 25:6-9; 65:13-16.
[347] Atkl 19:9.
[348] Mt 5:6; 8:11; 22:1-14; 25:10, 21, 23; Mk 14:25; Lk 14:15-24; 22:15-18; Atkl 3:20; 19:7, 9.
[349] Mt 15:21-28; Mk 7:24-30.
[350] Ps 16:5; Sak 3:18; Jes 55:1-3; Jer 15:16; Am 8:11-14; Mt 4:4; Jņ 4:32, 34.
[351] 1Kor 10:3-4, 18.
[352] Lk 22:21-22.
[353] 1Kor 10:16.
[354] 1Kor 10:17.
[355] Rm 3:25; 5:9; Ef 1:7; 2:13; Kol 1:20.

Piemiņas mielasts

Apustulis Pāvils Jēzus Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdos *piemiņu* min divreiz,[356] Lūka – vien vārdos par maizi.[357] Tiesa, piemiņa nemaz netiek minēta Marka/Mateja versijā. Tas gan nenozīmē, ka vārdi vēsturiski nav tikuši Jēzus sacīti. Jāņem vērā, ka Pēdējā Vakarēdienā Jēzus, visticamāk, sacīja daudz vairāk, un lielākā daļa no tā nav fiksēta Jaunajā Derībā.

Daži pētnieki Jēzus pamudinājumā viņu pieminēt jeb atcerēties Pēdējā Vakarēdienā saskata līdzību ar antīkajiem mirušo piemiņas mielastiem. Taču šādi mielasti notika reizi gadā, savulaik tika uzskatīts, ka parasti tos atzīmēja aizgājēja miršanas datumā. Tādējādi frāze "mani pieminēdami" (gr. *eis tēn emēn anámnēsin*) tiktu saprasta ne kā ikdienas kopība ar Jēzu Svētajā Vakarēdienā, bet kā hellēnistisks mirušo piemiņas mielasts. Šāds uzskats ir pamatoti kritizēts. Tur, kur hellēnistiskajos tekstos runāts par personas piemiņu, nav minēts mielasts. Taču romiešu tekstos gan tiek runāts par mirušo piemiņas mielastu.[358] Runājot par mirušo piemiņas mielasta laiku, to parasti noturēja vai nu mielasta iedibinātāja, vai arī aizgājēja *dzimšanas dienā*. Līdz ar to līdzība ar Svēto Vakarēdienu ir ļoti minimāla. Grieķu-romiešu reliģiju sekularizācijas dēļ tika iedibināti mirušo piemiņas mielasti, lai nostiprinātu radu saites un reliģisko rituālu kopšanu. Ar laiku šie svētki kļuva par tīru izpriecu. Tas vēl vairāk mazina līdzību ar Svēto Vakarēdienu.

Senajā Palestīnā reliģiskajos tekstos piemiņas formulējumi bija ļoti izplatīti. Piemēram, ēdamā upura aprakstos (ebr. *azkārā*; Septuagintā gr. *mnēmósinon*).[359] Ar piemiņu saistīts ne tikai tempļa, bet arī sinagogas kults.[360] Piemiņas formulējumi bija gan liturģijā, gan lūgšanās. Pashas jērs tika dots piemiņai.[361] Šādi tika pienesti arī ziedojumi.[362] Piemiņai kalpoja arī rituāla elementi.[363] Uzraksti uz kapu pieminekļiem

---

[356] 1Kor 11:24-25.
[357] Lk 22:19.
[358] Bernhard Laum, *Über griechische un römische Stiftungen*, Leipzig, 1913, SS. 51-52, šis darbs ir fragments no monumentāla pētījuma divos sējumos par šo tematu: Bernhard Laum, *Stiftungen in der griechischen und römischen Antike: ein Beitrag zur antiken Kulturgeschichte*, Bd. 1 (*Darstellung*, SS. x+256), Bd. 2 (*Urkunden*, SS. viii + 224), B. G. Teubner, Leipzig-Berlin, 1914.
[359] 3Moz 2:2, 9, 16; 24:7; 4Moz 10:10.
[360] Zah 6:14.
[361] 2Moz 12:14.
[362] Apd 10:4.
[363] 2Moz 13:9.

atgādināja par taisnā cilvēka piemiņu.[364] Pieminēt jeb atcerēties (ebr. *zāhar*, aram. *dāhar*) bija ļoti tipisks semītisks izteiksmes veids. Vecās Derības grieķu tulkojumā jeb Septuagintā frāzes, kas izsaka piemiņu, raksturīgas Psalmu grāmatai,[365] ir arī vairākkārt Vecās Derības apokrifu grāmatā – Sīraha gudrības grāmatā.[366] Šiem tekstiem raksturīgs, ka Dievs tajos ir subjekts.

Īpaši Dieva pieminēšanu izsaka tad, kad kaut kas ir spēkā. Piemēram, dzīvnieku upuri piemin cilvēka grēkus, taču nespēj tos izdzēst.[367] Tādējādi pagājušais tiek atsaukts atmiņā, ko Dievs piemin vai nu žēlastībā, vai arī sodīšanā.[368] Piedošana ir grēku nepieminēšana.[369] Palestīnas reģiona tekstos piemiņa visbiežāk tika attiecināta uz Dievu, izsakot kaut ko, kas ir spēkā Dieva priekšā.

"To dariet, mani pieminēdami"

Apustulis Pāvils šo frāzi lieto gan par maizi, gan par vīnu,[370] Lūka – tikai par maizi.[371] Tādējādi Lūkas versija saturiski uzskatāma par senāku nekā Pāvila.

Pamudinājums "to dariet" (gr. *tūto poieíte*, ebr. *kāhā jeāsē*) lietots reliģiskā rita atkārtošanas nozīmē.[372] Šeit domātā darbība nav vis vārdu atkārtošana vien, arī ne visa svētdarbība – Svētais Vakarēdiens, bet gan specifiskāk – maizes laušana un galda lūgšana. Pāvils šo frāzi atkārto divreiz, ar to precizējot visu mielastu.[373] Jau agrīni nodalot agapes mielastu no Svētā Vakarēdiena, lūgšana pirms maizes laušanas ievada ritu, kurā nekristītie nedrīkst piedalīties.

Maizes laušanas mērķis ir Jēzus pieminēšana (gr. *eis tēn emēn anámnēsin*). Tradicionāli tiek uzskatīts, ka mielasts vajadzīgs, lai mācekļi neaizmirstu Jēzu. Taču semītiskajā domā piemiņa saistās ar Dievu kā subjektu, proti, mērķis ir tas, lai Dievs piemin Jēzu.[374] Kā to saprast?? To labi parāda lūgšana Pashas hagādas liturģijā, kurā

[364] Sak 10:7.
[365] *Eis anámnēsin*, Ps 70:1; 38:1 (skat. Gudr 16:6 [Sālamana gudrības grāmata]); *eis mnēmósinon*, Ps 112:6.
[366] Sīr 45:9, 11, 16; 50:16.
[367] 1Ķēn 17:18; Ebr 10:3.
[368] Lk 1:72; Atkl 18:5.
[369] Jer 31:34; Ebr 8:12; 10:17; Lk 23:42.
[370] 1Kor 11:24-25.
[371] Lk 22:19.
[372] 2Moz 29:35; 4Moz 15:11-13; 5Moz 25:9.
[373] 1Kor 10:16.
[374] Sal. Mt 26:13; Mk 14:9; Apd 10:4.

liturgs lūdz Dievu pieminēt Mesiju (Kristu): "Mūsu Dievs un mūsu tēvu Dievs, lai šeit paceļas, tuvojas, ierodas, top redzama, pieņemama, dzirdama, lai top par atminēšanos un piemiņu mūsu pašu piemiņa un mūsu atminēšanās, mūsu tēvu piemiņa, Mesijas – Dāvida dēla, tava kalpa – piemiņa, Jeruzālemes – tavas svētās pilsētas – piemiņa un visas tavas tautas – Israēla nama – piemiņa. Lai viņu piemiņa nāk tavā priekšā, dāvājot glābšanu, labestību, žēlastību, žēlsirdību un līdzjūtību, dzīvību un mieru šais Neraudzētās maizes svētkos."[375] *Dievs piemin Kristu, ļaujot viņa valstībai ielauzties Kristus otrās atnākšanas brīdī.* Tas noprotams no apustuļa Pāvila sacītā uzreiz pēc iestādīšanas vārdiem, kas kalpo kā liturģiska formula.[376]

Piemiņas pamudinājumu praktizē, Svētajā Vakarēdienā pasludinot Jēzus nāvi. Tas notiek Jēzus otrās atnākšanas perspektīvā. Jēzus nāve nav tikai pagātnes notikums, bet arī kā Jaunās Derības pasludinājums un laiku piepildījums. Aramiskā vārdkopa šādā liturģijā ir *maranáta* (aram. *maraná ta* "Kungs, nāc!" vai *maran atā* "mūsu Kungs ir atnācis!"; pirmais tulkojums ir ticamāks, skatoties uz Atkl 22:20).[377] Pestīšanas pabeigtība noslēdzas ar Jēzus otro atnākšanu un Pastaro tiesu. Līdzīga doma ir Didahē jeb Divpadsmit apstuļu mācībā par agapes mielastu.[378] Katrs Svētā Vakarēdiena mielasts draudzei ir vēršanās pie Kunga, kas nāk. Tāpēc emociju gamma, pulcējoties Tā Kunga mielastā, pirmdraudzē bija starp līksmību un vienkāršību.[379]

Piemiņas pavēle nav skatāma hellēnistiskajā, bet gan Palestīnas semītiskajā kontekstā. Esot galda kopībā, Jēzus mācekļi atzīst viņu par Kungu un atspoguļo Dieva pestīšanas darba iesākumu. Liturģiskās kora atbildes Pashas ritā ilustrē, kā Dievs piemin Mesiju. Jūdi to darīja vienreiz gadā, mācekļi – daudz biežāk.

Piemiņas pavēle atrodama Pashas liturģijā, tāpēc, visticamāk, loģiski iederas Jēzus sacītajā Pashas mielasta laikā.

---

[375] Ed. Nahum N. Glatzer, *The Passover Haggadah*, 3rd Ed., Shocken Books, New York, USA, 1969, p. 63.
[376] 1Kor 11:26.
[377] 1Kor 16:22.
[378] Did 10,6 (skat. Ed. & transl. by Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers, Volume I*, in: *Loeb Classical Library*, Harvard University Press, 2003, pp. 432-433).
[379] Apd 2:46.

Slavas vārdi

Pashas hallēls ir slavas dziesmas no Psalmu grāmatas.[380] Jaunās Derības Pēdējā Vakarēdiena aprakstos minēta tikai Pashas hallēla otrā daļa, kuru dziedāja pēc Vakarēdiena.[381] Pirmo hallēla daļu dziedāja pēc Pashas hagādas jeb spredīķa (šamaītu tradīcijā Ps 113; hillelītu tradīcijā Ps 113-114).[382] Otro hallēla daļu dziedāja pēc Pashas maltītes beigām (Ps 114-118 respektīvi Ps 115-118).[383] Dziedāšana notika antifonā: liturgs recitēja tekstu, kur pēc katra puspanta draudze atbildēja ar allelūja.[384] Jēzus labi zināja Rakstus un varēja recitēt.

Hallēla psalmi ir pateicības lūgšanas. Dievs ir Glābējs no Ēģiptes verdzības.[385] Viņš svētī dievbijīgos un Dieva tautu, būdams varenāks par rokām darinātajiem pagānu elku dieviem.[386] Dievs ir Apžēlotājs, kas glābj no nāves.[387] Arī pagānu tautas tiek aicinātas slavēt To Kungu.[388] Svētku draudzi īpaši raksturo tas, ka tā jebkādos dzīves brīžos pateicas un gavilē Dievam.[389] Šādiem vārdiem un šādā noskaņā Jēzus pielūdza Dievu.

Rabīnu skaidrojums hallēlam attiecināts uz laiku beigām, uz Mesijas valdīšanu un tiesu pār ļaunumu. Īpaši spilgti tas parādās rabīniskajos tekstos, kur tiek skaidroti 118. psalma beidzamie panti.[390]

Iespējams, Jēzus zemes dzīves laikā tā jau bija izplatīta prakse, jo Ps 118:25-26 citāts parādās notikuma aprakstā, Jēzum iejājot Jeruzālemē.[391] Mesijas iejāšanai

---

[380] Ps 113-118.
[381] Mt 26:30; Mk 14:26.
[382] Šamajs (50. g. pr. Kr. – 30. g. pēc Kr.) un Hillels (miris ap 10. g. pēc Kr.) bija ievērojami sava laika rabīni. Viņu dibinātos jūdaisma novirzienus mēdz saukt par Šamaja skolu un Hillela skolu, ko es žargonā apzīmēju par šamaītiem un hillelītiem. Sal. mPesachim 10,6; Tosefta Pesachim 10,6 (skat. www.sefaria.org).
[383] mPesachim 10,7 (skat. www.sefaria.org).
[384] mSukkah 3,10; mSotah 5,4; j. Sotah 5,4; b. Sotah 30b; b. Sukkah 38b (skat. www.sefaria.org).
[385] Ps 114.
[386] Ps 115.
[387] Ps 116.
[388] Ps 117.
[389] Ps 118.
[390] Īpaši skaidrojums par Ps 118:22-29; skat. Midrash Tehillim 118 §20-22 [cits angļu tulkojums Transl. William G. Braude, *The Midrash on Psalms*, Yale Judaica Series, Vol. XIII, Part 2, New Haven, Yale University Press, 1959, pp. 244-245]; Midrash Tehillim 36 §4 [cits, plašāks angļu tulkojums Transl. William G. Braude, *The Midrash on Psalms*, Yale Judaica Series, Vol. XIII, Part 1, New Haven, Yale University Press, 1959, pp. 417-419, šeit tas tiek numerēts kā 36. psalma skaidrojuma §6]; j. Berakhot 2:4 (skat. www.sefaria.org).
[391] Mt 21:9; Mk 11:9; Lk 19:38; Jņ 12:13.

Jeruzālemē saknes meklējamas Vecās Derības Dieva vārdā, taču ne tikai pravieša Zaharijas pravietojumā,[392] bet arī rabīniskajos tekstos, kas saistīti ar 118. psalmu.[393]

Citās vietās Jaunajā Derībā tiek citēts Ps 118:22 par namdaru atmesto akmeni, kuru Tas Kungs brīnumainā veidā darīs par stūrakmeni, ar to domājot Jēzus Kristus nāvi un augšāmcelšanos jeb paaugstināšanu.[394]

Ozianna no Ps 118:25 pirmdraudzē tika saprasts kā gaviļu sauciens Kristus otrajā atnākšanā, kā to liecina Didahē jeb Divpadsmit apustuļu mācība.[395] Senbaznīcas liturģijā ozianna bija sauciens Kristum arī Svētajā Vakarēdienā, un šī tradīcija saglabājusies daudzās baznīcās un konfesijās līdz mūsdienām.[396] Ozianna ir ne tikai draudzes liturģiska atbilde spredīķī pasludinātajam Kristum, bet sauciens iepretim dzīvajam Kungam, kurš pie mums nāk Svētajā Vakarēdienā.

118. psalma beigu panti ir Pashas liturģijas augstākais punkts. Tādējādi Pashas svētki Jēzus laikā bija ne tikai piemiņas mielasts, bet arī svinības, gaidot beigu pestīšanas brīdi. Jēzum ar mācekļiem pēc Pēdējā Vakarēdiena dodoties uz Getzemeni, atklājas šī brīža dziļākā jēga: *tiek sniegta priekšlaikus dāvana pirms paša notikuma piepildījuma*.

Svētais Vakarēdiens vienlaikus ir gan satikšanās, gan atvadas, līdz savām acīm skatīsim Kungu Jēzu Kristu mūžībā. Pēdējais Vakarēdiens Jēzus mācekļiem visādos veidos norāda, ka grēku piedošana un pārliecība par pestīšanu viņiem ir

---

[392] Zah 9:9.

[393] Targums (Vecās Derības tulkojums aramiešu valodā) par Ps 118:23-29 [Transl. David M. Stec, *The Targum of Psalms*, The Aramaic Bible: The Targums, Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, USA, 2004, pp. 210-211]; b. Pesachim 119a (skat. www.sefaria.org).

[394] Mt 16:21; 21:42-46; Mk 8:31; 12:10-12; Lk 9:22; 17:25; 20:17-19.

[395] Did 10,6 (skat. Ed. & transl. by Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers, Volume I*, in: *Loeb Classical Library*, Harvard University Press, 2003, pp. 432-433).

[396] Cēzarejas Eisebijs, *Baznīcas vēsture/Eklēsiastikē historía* 2,23.14 [skat. *Eusebius' Ecclesiastical History: Complete and Unabridged*, transl. Christian Frederic Crusé, Hendrickson Publishers, printed 2004 (ed. of 1998), p. 60]; Kipras Epifānijs, *Panarion* 66,43.2; 67,5.5 [*Panarion*, *burt.* 'maizes grozs', vēlākajos tulkojumos darbam tiek dots nosaukums *Pret herēzēm*; skat. *The Panarion of Epiphanius of Samalis*, *Books II and III*, 2nd ed., transl. Frank Williams, Koninklijke Brill NV, Leiden, 2013, pp. 269, 321]; *Apustuļu konstitūcijas* 8,13.13 [lat. *Constitutiones Apostolorum*; Apustuļu konstitūciju 8. nodaļu teoloģijā mēdz saukt par *Romas Klementa liturģiju*, skat. Transl. Irah Chase, *The Work Claiming to be the Constitutions of the Holy Apostles*, New York, Philadelphia, 1848, p. 221; grieķu un latīņu teksts Ed. Franciscus Xaverius Funk, *Didascalia et Constitutiones Apostolorum*, Paderbornae, 1905, pp. 516-517]; daudzas Senbaznīcā lietotās liturģijas, piemēram, t. s. *Sv. Jēkaba Sīrijas rita liturģija*; *Nestorija Persijas rita liturģija*; *Armēņu Bizantijas rita liturģija* [Ed. Frank Edward Brightman, *Liturgies Eastern and Western*, Clarendon Press, Oxford, 1896, pp. 50-51; 86; 284-285; 436-437]; skat. arī Eric Werner, '*Hosanna*' *in the Gospels*, Journal of Biblical Literature, Vol. 65, No. 2, June 1946, pp. 97-122.

drošs apsolījums. Frāze "par daudziem" ietver arī tevi; frāze "ar jums" arī tev apsola līdzdaļu nākotnes Debesu mielasta kopībā jaunās debesīs un jaunā zemē.

Mārtiņa Lutera Svētā Vakarēdiena
skaidrojums Mazajā katehismā[397]

Svētā Vakarēdiena sakraments, kā mājastēvam par to savai saimei vienkāršā veidā jāmāca:

* *Kas ir Svētais Vakarēdiens?*

Tas ir mūsu Kunga Jēzus Kristus patiesā miesa un asinis, ko pats Kristus mums, kristiešiem, ir iedibinājis ēst un dzert kopā ar maizi un vīnu.

* *Kur tas rakstīts?*

Tā raksta svētie evaņģēlisti Matejs, Marks, Lūka un svētais Pāvils: "Mūsu Kungs Jēzus Kristus tanī naktī, kad viņš tapa nodots, ņēma maizi, pateicās, pārlauza un deva to saviem mācekļiem, sacīdams: "Ņemiet un ēdiet, tā ir mana miesa, kas par jums top dota; to dariet, mani pieminēdami." Tāpat viņš ņēma arī biķeri pēc vakarēdiena, pateicās un tiem to deva, sacīdams: "Ņemiet un dzeriet visi no tā, šis biķeris ir jaunā derība manās asinīs, kas par jums un par daudziem top izlietas grēku piedošanai; to dariet, cikkārt jūs to dzerat, mani pieminēdami."

* *Kāds labums no tādas ēšanas un dzeršanas?*

To mums rāda vārdi: *"par jums dota"* un *"izlietas grēku piedošanai"*, proti, ka ar šiem vārdiem mums Svētajā Vakarēdienā tiek dota grēku piedošana, dzīvība un svētlaime; jo, kur grēku piedošana, tur arī dzīvība un svētlaime.

* *Kā ēšana un dzeršana var darīt tādas lielas lietas?*

Ēšana un dzeršana to gan nedara, bet vārdi, kas šeit minēti: *"par jums dota"* un *"izlietas grēku piedošanai"*. Šie vārdi līdz ar miesīgu ēšanu un dzeršanu Svētajā Vakarēdienā ir pats galvenais, un, kas šiem vārdiem tic, tas iegūst, ko tie saka un ko tie sola, proti: grēku piedošanu.

* *Kas cienīgi bauda Svēto Vakarēdienu?*

Gavēšana un miesīga gatavošanās gan ir laba ārēja disciplīna, bet īsti

[397] *Vienprātības grāmata*, Luterisma mantojuma fonds, Rīga, 2012, 343.-344. lpp.

cienīgs un labi sagatavojies ir tas, kas tic šiem vārdiem: *"par jums dota"* un *"izlietas grēku piedošanai"*. Turpretī, kas šiem vārdiem netic vai šaubās, tas ir necienīgs un nav labi sagatavojies, jo vārdi *"par jums"* prasa ticīgas sirdis.

Pēcvārds

Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdu lekcijas noslēdzas Adventa laikā, kad pieminam Kristus nākšanu. Mūsu Kungs patiesi daudzējādi nāk pie mums, saviem ticīgajiem. Kā Bērniņš silītē, kā varens Sludinātājs, kā brīnumains Ārsts, kā savas Baznīcas galva, kā mūsu Glābējs, kuru gaidām nākam otrreiz uz Pastaro tiesu, lai dotu mūžīgu svētlaimi tiem, kas viņam ticējuši.

Taču ir kāda Kristus nākšana, kas ticības dzīvē joprojām kā noslēpums un brīnums ir īpaši nepieciešama ikvienam kristietim. Tā ir Kristus nākšana Svētajā Vakarēdienā, viņa miesas un asins sakramentā, grēku piedošanas mielastā, *nemirstības zālēs*.[398]

Ir kāds populārs veselīga dzīvesveida citāts, kura saknes meklējamas 19. gs. sākumā: "Tu esi tas, ko tu ēd!"[399] Esot kopībā ar Kristu un apzinoties viņa pamudinājumu regulāri pulcēties ap Altāra Sakramentu, cik daudz vairāk mums paveras nozīme apustuļa Pāvila sacītajam, ka "nevis es dzīvoju, bet manī dzīvo Kristus" (Gal 2:20). Ticot, ka Bībele ir patiess Dieva vārds un Svētais Vakarēdiens ir patiesa sastapšanās ar pašu Kristu, lai viņa pamudinājums kļūst par tavu motivāciju neatstāties no maizes laušanas kopības, pulcējoties Kristus Baznīcā: "Nāciet pie manis visi, kas esat nopūlējušies un zem smagas nastas, un es jūs atvieglināšu" (Mt 11:28).

Jānis Tolpežņikovs, ārsts un evaņģēlists

2023. g. 1. Adventa nedēļā

---

[398] Antiohijas Ignācijs, *Efesiešiem* 20,2 (skat. Ed. & transl. by Bart D. Ehrman, *The Apostolic Fathers, Volume I*, in: *Loeb Classical Library*, Harvard University Press, 2003, pp. 240-241).

[399] Kā senāko līdzīgas domas ("Pasaki man, ko tu ēd, un es pateikšu, kas tu esi") fiksāciju drukātajos avotos šai frāzei uzskata franču juristu Žanu Antelmu Brijā-Savarēnu, kas popularizēja franču virtuvi (Jean Anthelme Brillat-Savarin, *Physiologie du gout, ou Méditations de gastronomie transcendante*, Paris, 1826, p. VIII). Līdzīgu domu turpināja vācu filozofs Ludvigs Feierbahs, 1862. g. rakstot: "Cilvēks ir tas, ko viņš ēd." (Luwig Feuerbach, *Sämtliche Werke*, Bd. 10, Fromman Verlag, Günther Holzboog, Stuttgart-Bad Cannstatt, 1960, S. 41.) Frāze īpaši populāra kļuva 20. gs. pirmajā pusē, kad to savas grāmatas nosaukumā izmantoja amerikāņu dietologs un osteopāts Viktors Lindlārs (Victor Lindlahr, *You are what you eat*, National Nutrition Society, USA, 1940, 128 pp.).